

SELVITYS VALTUUSTOALOITTEeseen / VARHAISKASVATUKSEN JA PERUSOPETUKSEN RESURSSIEN KARTOITUS JA TURVAAMINEN

1. NYKYTILANKUVAUS

Keuruulla varhaiskasvatusta järjestetään neljässä kunnallisessa ja yhdessä yksityisessä päiväkodissa. Lisäksi lapsia hoidetaan 5 perhepäivähoitajan kotona. Esiopetusta annetaan päiväkodeista Aurinkolinnassa, Lapissa, Seipossa ja yksityisessä päiväkotitähdistarhassa sekä Haapamäen yhteiskoulussa, Pihlajaveden ja Pohjoislahden ala-asteilla sekä Einari Vuorelan koululla.

Perusopetusta järjestetään Einari Vuorelan koulussa, Keuruun ala-asteella, Keuruun yhteiskoulun yläkoulussa, Haapamäen yhteiskoululla, Pihlajaveden ja Pohjoislahden ala-asteilla.

SAADUT VALTION ERITYISAVUSTUKSET TUEN TARPEIDEN OPPILAIEN OPETUKSEN JÄRJESTÄMISEEN LIITTYEN				
Avustus	Toteutusaika	Kokonais- budjetti (avustus + omarahoitus)	Saatu avustus	Oma- rahoitus
Esi- ja perusopetuksen tasa-arvoa edistävät toimenpiteet ja laadun kehittäminen 2020-2021 Keuruulla	1.8.2020-31.12.2021	121 750 €	97 400 €	24 350 €
Koronaviruksen aiheuttamien poikkeusolojen vaikutusten tasoitus / Oppilaiden tasoerojen kaventaminen ja syrjäytymiskehityksen pysäyttäminen / Varhaiskasvatus	1.8.2020-31.12.2021	26 895 €	25 550 €	1 345 €
Koronaviruksen aiheuttamien poikkeusolojen vaikutusten tasoitus / Oppilaiden tasoerojen kaventaminen ja syrjäytymiskehityksen pysäyttäminen / Esi- ja perusopetus	1.8.2020-31.7.2021	177 221 €	168 360 €	8 861 €
Valtion erityisavustus esi- ja perusopetuksen tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin 2019	12.4.2019-30.6.2021	92 500 €	74 000 €	18 500 €

SAADUT VALTION ERITYISAVUSTUKSET TUEN TARPEISTEN OPPILAIKEN OPETUKSEN JÄRJESTÄMISEEN LIITTYEN				
Valtion erityisavustus varhaiskasvatuksen positiivisen diskriminaation edistämiseksi vuosille 2019– 2020	12.4.2019- 30.6.2021	32 500 €	26 000 €	6 500 €

Taulukko 1. Saadut valtion erityisavustukset tuen tarpeisten oppilaiden opetuksen järjestämiseen liittyen.

1.1 Varhaiskasvatuksessa järjestettävä tuki

Varhaiskasvatuksessa lapsen tuki järjestetään varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden luvun 5 Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki mukaisesti (liite 1). Keuruulla sivistyslautakunta on hyväksynyt paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman 20.06.2017 § 55 ja päättänyt samalla luvussa 5.5 lapsen kehityksen ja oppimisen tuen paikalliset järjestämisen käytännöt eri toimintamuodoissa (liite 1).

Käytössä olevat tukiresurssit toimintakautena 2020-2021:

- 3 varhaiskasvatuksen erityisopettajan virkaa, joista yksi virka täyttämättä 1.8.2020 (ei kelpoisia hakijoita)→ täytetty varhaiskasvatuksen opettajan toimenä määräaikaista 31.7.2021 saakka
- 3 erityisvarhaiskasvatuksen lastenhoitajaa,
 - joista Aurinkolinnassa 2
 - joista Seipon päiväkodissa 1
- 0,2 esiopetuksen kuraattori
- Korona-avustuksen kautta erityisvarhaiskasvatuksen konsultaatiota (Aurinkolinna) ajalla 01.09.2020-30.06.2021
- 1 lastenhoitaja korona-avustuksen kautta (Haapamäen päiväkotia) ajalla 1.1.-31.7.2021
- 1 lastenhoitaja positiivisen diskriminaation edistäminen -avustuksen kautta (Haapamäen päiväkotia) ajalla 1.8.2019-31.12.2020

Varhaiskasvatuksessa on kolme varhaiskasvatuksen erityisopettajan virkaa, joista yksi on ollut täyttämättä 1.8.2020 alkaen, koska avoimena olleeseen virkaan ei saatu kelpoisia hakijoita. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat toimivat laaja-alaisesti, ts. heillä ei ole omaa lapsiryhmää, vaan heille on jaettu lapsimäärän ja lasten iän suhteessa oma toiminta-alue.

Erityisvarhaiskasvatuksen lastenhoitajat työskentelevät ylimääräisiä työntekijöinä lapsiryhmissä, joissa lapsilla/ lapsella on erityisiä tuen tarpeita. Erillisten valtionavustusten (positiivisen diskriminaation edistäminen sekä varhaiskasvatuksen korona-avustus) kautta Haapamäen päiväkotia on palkattu yksi ylimääräinen lastenhoitaja sekä pystytty hankkimaan erityisvarhaiskasvatuksen konsultaatiota Aurinkolinnassa alle esiopetusikäisten lasten ryhmäin.

1.2 Esiopetuksessa järjestettävä tuki

Esiopetuksessa oppilaan tuki järjestetään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden luvun 5 mukaisesti (liite 2). Keuruulla sivistyslautakunta on hyväksynyt paikallisen esiopetussuunnitelman 31.05.2016 § 54 ja päättänyt samalla luvussa 5 paikallisista tuen käytänteistä esiopetuksessa.

Käytössä olevat tukiresurssit:

- varhaiskasvatuksen tukiresurssit tarpeen mukaan (koskee päiväkodeissa järjestettävää esiopetusta)
- perusopetuksen tukiresurssit tarpeen mukaan (koskee kouluissa järjestettävää esiopetusta)

1.3 Perusopetuksessa järjestettävä tuki

Perusopetuksessa oppilaan tuki järjestetään perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden luvun 7 Oppimisen ja koulunkäynnin tuki mukaisesti (liite 3). Keuruulla sivistyslautakunta on hyväksynyt paikallisen perusopetuksen opetussuunnitelman 31.05.2016 § 55 ja päättänyt samalla oppimisen tuen paikalliset järjestämisen käytännöistä, jotka on kirjattu asiakirjaan Oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestämiseen liittyvät linjaukset Keuruulla (liite 4).

TEHOSTETTUA JA ERITYISTÄ TUKEA SAAVIEN 1.-9. LUOKAN OPPILAIDEN MÄÄRÄT							
Tukimuoto	lv. 2014-2015	lv. 2015-2016	lv. 2016-2017	lv. 2017-2018	lv. 2018-2019	lv. 2019-2020	lv. 2020-2021
Tehostettu tuki	60	80	74	87	82	82	80
Erityinen tuki	66	77	80	87	102	112	133
Erityinen tuki, pidennetty oppiv.	13	18	9	11	12	10	17
Erityinen tuki, pidennetty oppivelvollisuus vaik.kehitysvamm.	8	6	7	7	9	11	5
Oppilaista tukea saa yhteensä	147/869 = 16,9 %	181/865 =20,9 %	170/882 = 19,3 %	192/891 =21,5 %	205/912 =22,5 %	215/892 = 24,1 %	235/866 = 27,1 %

Taulukko 2. Tehostettua ja erityistukea saavat 1.-9.-luokan oppilaat Keuruun peruskouluissa vuosittaisten tilastointipäivien (20.9.) mukaan.

Käytössä olevat tukiresurssit lukuvuonna 2020-2021 yhteensä:

- 38 koulunkäynninohjaajaa
- 5 erityisopettajaa
- 10 erityisluokanopettajaa
- 1 ylimääräinen luokanopettaja samanaikaisopettajuus/pienryhmän opetus 1.2.21-6/2022
- 1 kuraattori
- 1,6 koulupsykologi, josta 0,6 erillisen korona-avustuksen kautta saatu lisäresurssi lv:lle 2020-2021
- 4 määräaikaista/osa-aikaista resurssiopettajaa

Einari Vuorelan koulu

Einari Vuorelan koulussa on lukuvuonna 2020-2021 yhteensä 28 oppilasta. Koulu toimii 0-6-luokkien alakouluna kahdessa opetusryhmässä: 0-2 luokkien ja 3-6-luokkien ryhmissä. Koulussa on kaksi luokanopettajaa sekä seuraavat tukiresurssit:

- 1 koulunkäynninohjaaja
- 1 osa-aikainen (52%) koulunkäynninohjaaja ajalla 7.1-5.6.2021 (Korona-avustuksen kautta palkattu)
- 4 vvh kiertävä erityisopettaja
- tarpeen mukaan käytettävissä koulupsykologi- ja kuraattoripalvelu

Haapamäen yhteiskoulu

Haapamäen yhteiskoulussa on lukuvuonna 2020-2021 yhteensä 97 oppilasta vuosiluokilla 0-9. Koulussa toimii oman esiopetusryhmä, minkä lisäksi vuosiluokilla 1-5 on oma luokanopettaja. Vuosiluokat 6-9 toimivat aineenopetusjärjestelmässä. Koulussa on käytössään seuraavat tukiresurssit:

- 1 koulunkäynninohjaaja
- 1 erityisopettaja, laaja-alainen (ei omaa luokkaa)
- 0,2 koulukuraattoria
- resurssiopettaja lukuvuoden 2020-2021 (korona-avustuksen kautta palkattu)
- tarpeen mukaan käytettävissä koulupsykologipalvelut

Keuruun ala-aste

Keuruun ala-asteella on lukuvuonna 2020-2021 yhteensä 420 oppilasta. Koulu toimii kahdessa kiinteistössä: keskustan koulurakennuksessa (Kivikoulun ja uudisosan tiloissa, yht. 301 oppilasta) sekä Kivelän koulussa (119 oppilasta). Keskustassa oleva alakoulu on 1.-6. luokkien osalta kaksisarjainen, minkä lisäksi koulussa on 2 harjaantumisopetuksen luokkaa (vl.0-9) sekä 5 pienluokkaa, joissa oppilaat ovat 1.-6.-luokkalaaisia. Siten keskustassa on yhteensä 19 luokkaa. Kivelä toimii yksisarjaisena, 1.-6. luokkien kouluna. Kouluilla on yhteensä 18 luokanopettajaa.

Keskustan alakoulun tukiresurssit:

- 20 koulunkäynninohjaajaa
 - joista 7 harjaantumisopetuksessa
 - joista 6 pienluokilla
 - joista 7 yleisopetuksen luokissa
- 7 erityisluokanopettajaa
 - joista 2 harjaantumisopetuksessa
 - joista 5 pienluokkien opettajina
- 1 kiertävä erityisopettajaa (ts. ei omaa luokkaa, useampi yksikkö, myös Pihlajavesi)
- resurssiopettaja, 10 vvh (erityisavustuksen kautta lukuvuoden 20-21 loppuun saakka)
- resurssiopettaja, 24 vvh ajalla 7.1-5.6.2021 (korona-avustuksen kautta palkattu)
- 0,2 kuraattori
- 0,6 koulupsykologi, erillisen avustuksen kautta saatu lisäresurssi lv:lle 2020-2021

Kivelän koulun tukiresurssit:

- 4 koulunkäynninohjaajaa
- resurssiopettaja, 14 vvh (erityisavustuksen kautta lukuvuoden 20-21 loppuun saakka)
- erityisopettaja, laaja-alainen, 17 vvh (käy myös Einari Vuorelan koulussa ja Pohjoislahden ala-asteella)
- ylimääräinen luokanopettaja, 24vvh, ajalla 01.02.2021-6/2022.
- yhteinen osa-aikainen (60%) koulupsykologiresurssi keskustan koulun kanssa lukuvuoden 2020-2021 ajan

Keuruun yhteiskoulun yläkoulu

Keuruun yhteiskoulun yläkoulussa on lukuvuonna 2020-2021 yhteensä 249 oppilasta. Koulu on nelisarjainen, minkä lisäksi koulussa 2 pienluokkaa sekä 1 joustavan perusopetuksen luokka. Siten koulussa on yhteensä 15 luokkaa.

- 8 koulunkäynninohjaajaa
 - 1 joustavan perusopetuksen luokassa

- 3 pienluokissa
- 3 yleisopetuksessa
- 1 tasa-arvo avustuksen kautta 30.06.2021 saakka
- 1 korona-avustuksen kautta 7.1-5.6.2021
- 3 erityisluokanopettajaa
 - 1 joustavan perusopetuksen (JOPO) luokassa
 - 2 pienluokissa
- 2 erityisopettajaa (laaja-alaisia, ts. ei omaa luokkaa)
- 1 resurssiopettaja (erityisavustuksen kautta, määräaikainen 31.12.2021 saakka)
- 0,8 kuraattoria
- 1 koulupsykologi (yhteinen muiden koulujen kanssa pl. Keuruun ala-aste)

Pihlajaveden ala-aste

Pihlajaveden ala-asteella on lukuvuonna 2020-2021 yhteensä 17 oppilasta. Koulu toimii 0-6-luokkien alakouluna kahdessa opetusryhmässä: 0-2 luokkien ja 3-6-luokkien ryhmissä. Koulussa on kaksi luokanopettajaa sekä seuraavat tukiresurssit:

- 2 vvh kiertävä erityisopettaja
- tarpeen mukaan käytettävissä koulupsykologi- ja kuraattoriresurssia
- 1 koulunkäynninohjaaja ajalla 7.1-5.6.2021 (korona-avustuksen kautta palkattu)

Pohjoislahden ala-aste

Pohjoislahden ala-asteella on lukuvuonna 2020-2021 yhteensä 53 oppilasta. Koulu toimii 0-6-luokkien alakouluna kolmessa opetusryhmässä: 0-2 luokat, 3-4-luokat ja 5-6-luokat ovat omissa ryhmissään. Koulussa on kolme luokanopettajaa (joista yksi toimii myös rehtorina) sekä seuraavat tukiresurssit:

- 2 koulunkäynninohjaajaa, joista toinen määräaikainen ajalla 1.1-31.7.2021 (korona-avustuksen kautta palkattu)
- 5 vvh kiertävä erityisopettaja
- tarpeen mukaan käytettävissä koulupsykologi- ja kuraattoriresurssia

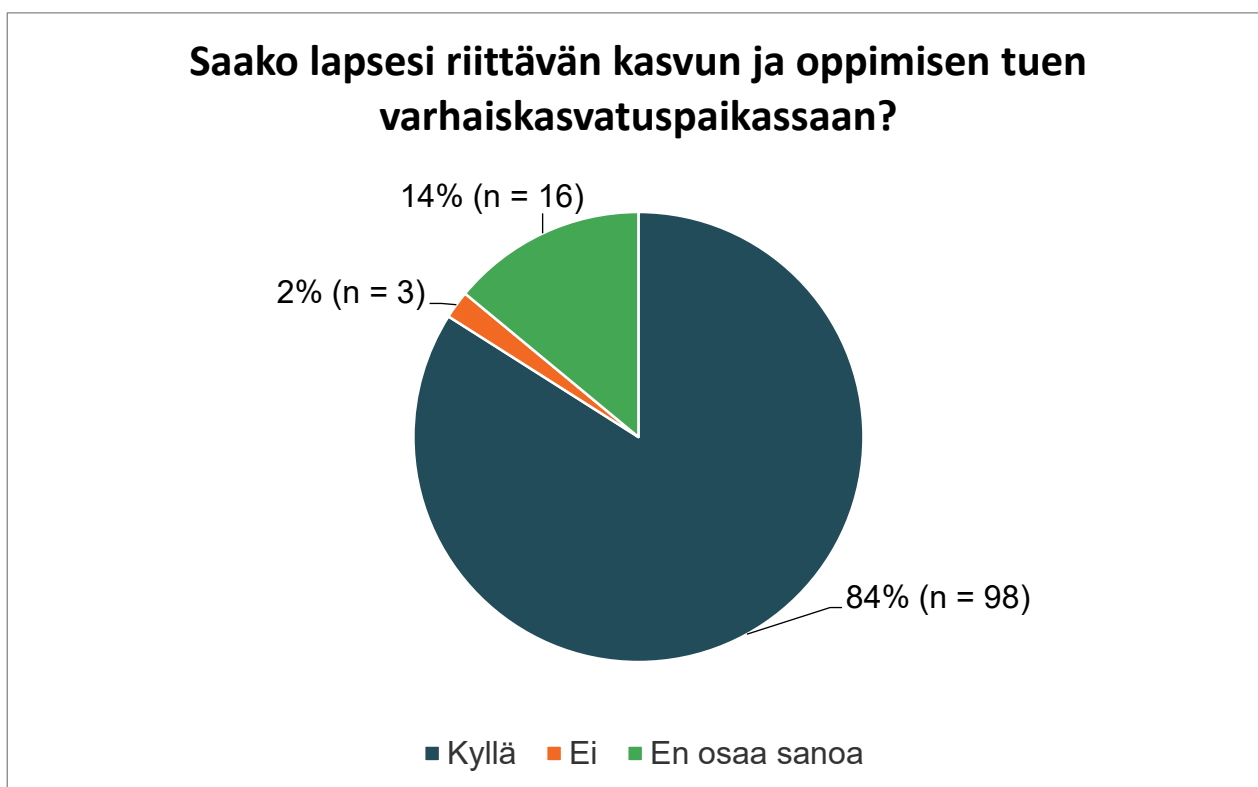
2. HUOLTAJA- JA HENKILÖSTÖKYSELYJEN TULOSTEN YHTEENVETO

Osana valtuustoaloitteen valmistelua varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen huoltajille ja henkilöstölle tehtiin kyselyt lasten ja oppilaiden tuen toteutumisesta kaupungin järjestämissä palveluissa. Seuraavassa koosteen kyselyjen tuloksista.

2.1 Varhaiskasvatus, huoltajat

Varhaiskasvatuksen huoltaja -kyselyyn saatiin vastauksia yhteensä 117.

Vastaajista 84 % oli sitä mieltä, että lapsen varhaiskasvatuksessa saama kasvun ja oppimisen tuki on riittävää, 2 %:n mielestä tuki ei ole riittävää ja 14 % valitsi vaihtoehdon ”en osaa sanoa”.

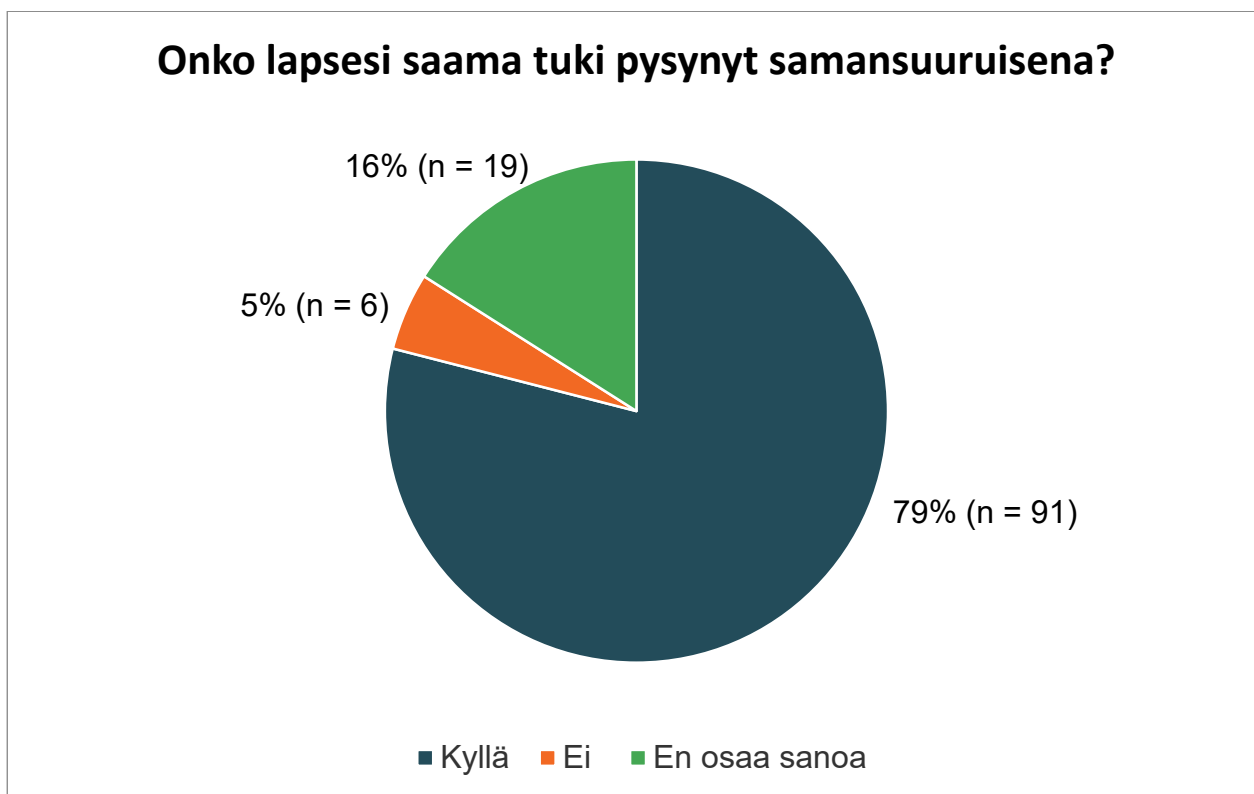

Kuva 1 Saako lapsesi riittävän kasvun ja oppimisen tuen varhaiskasvatuspaikassaan?

Avoimissa vastauksissa huoltajat saivat kuvailla riittävää tukea tai lapsen mahdollisesti tarvitsemaa lisätukea. Kysymykseen vastasi 40 huoltajaa. Vastauksissa korostuivat seuraavat asiat:

- aikuisten riittävä aika lapselle
- yksilöllinen, iän ja kehityksen mukainen tuki ja tarpeiden huomioiminen
- ammattitaitoinen, turvallinen henkilöstö
- tarvittaessa saatavilla varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja terveyskeskuksen puhe- tai toimintaterapeutin tuki
- perushoito
- monipuolinen toiminta varhaiskasvatuksessa
- kotona opittujen taitojen ylläpitäminen päiväkodissa (esim. potalla käynnin harjoittelun tukeminen)

Huoltajista 79 %:n mukaan lapsen saama tuki on pysynyt saman suuruisena, 5 %:n mukaan ei ja 16 % ei osaa sanoa.

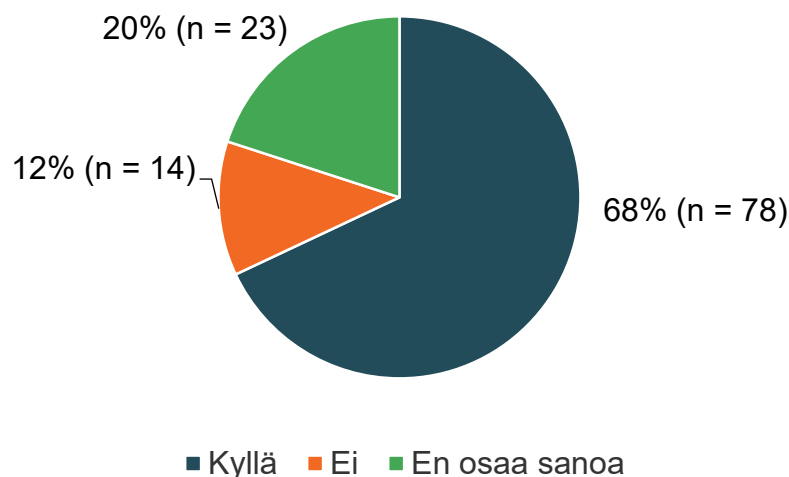
Kuva 2 Onko lapsesi saama tuki pysynyt saman suuruisena?

Huoltajien antamien avointen vastausten mukaan mm.:

- lapsi ei ole tarvinnut mitään erityistä tukea
- saadun tuen määrä on lisääntynyt
- ei ole tarvetta enempään
- lapsen yksilölliset tarpeet on pystytty ottamaan hyvin huomioon
- tuen tarvetta on arvioitu ja muokattu tai lisätty tarpeen mukaan
- varhaiskasvatus on vaikuttanut positiivisesti lapsen kehitykseen/käyttöön

Lapselle on ollut saatavilla sosiaali- ja terveydenhuollon tukea (neuvolaterveydenhoitaja, terapeutit, psykologi) huoltajista 68 %:n mielestä. Vastaajista 12 % ei koe näiden tukimuotojen olleen saatavilla ja 20 % ei osaa sanoa.

Onko lapsellesi ollut saatavilla sosiaali- ja terveydenhuollon tukea, kuten neuvolaterveydenhoitajan, terapeuttien tai psykologin apua?

Kuva 3 Onko lapsellesi ollut saatavilla sosiaali- ja terveydenhuollon tukea, kuten neuvolaterveydenhoitajan, terapeuttien tai psykologin apua?

Avointen vastausten mukaan huoltajat kokevat mm., että

- näille tukimuodoille ei ole ollut tarvetta
- tukea on saatavilla ja tarvittaessa sitä varmasti saa
- normaalit neuvolakäynnit riittävät
- yhteistyö terapeuttien ja päiväkodin kanssa on sujunut hyvin
- emme ole pyytäneet tukea
- sosiaali- ja terveydenhuollon tuki on ollut riittävää ja tarkoituksenmukaista
- tukea pyydettyä tukea on saatu vaivattomasti ja samalla on syntynyt kokemus kuulluksi tulemisesta
- puheterapiaa, toimintaterapiaa, fysioterapiaa ym. on saatu tarvittaessa

Kysyttäessä, onko lapsesi ryhmässä mielestäsi riittävästi aikuisia, 68 %:n mielestä on, 24 % ei osaa sanoa ja 8 %:n mukaan ei ole. Kysyttäessä milloin aikuisia ei ole riittävästi, jakaantuivat vastaukset seuraavasti:

- aamuisin (3 vastausta)
- koko päivän (3 vastausta)
- ulkoilutilanteissa (1 vastaus)
- iltapäivästä (1 vastaus)

Avoimissa vastauksissa huoltajat kirjoittivat mm., että

- aamut vaikuttavat kiireisiltä lasten tullessa hoitoon
- puutteita ei ole havaittu, hoitajissa ei näy ainakaan väsymystä ulospäin
- vaihtuvuus henkilöstössä on ollut suurta mm. sairauslomien takia
- hoitajia saisi olla ryhmässä ainakin yksi lisää
- lapsi on kokenut olonsa turvallisiksi, joten kaikki on varmasti hyvin päiväkodissa

Huoltajat saivat antaa myös vapaata palautetta ja kommentteja tuki asioihin liittyen. Vastauksia tähän kysymykseen saatiin 27:ltä huoltajalta. Muutamia keskeisiä poimintoja vastauksista:

- kaikista perhepäivähoitajista ei saa luopua, koska se on ujoille ja varovaisille lapsille paras hoitopaikka
- olemme olleet tyytyväisiä varhaiskasvatukseen
- työntekijät voisivat jatkossa keskittyä enemmän lasten positiivisiin asioihin kuin negatiivisiin
- työntekijöiden oma jaksaminen ei kuulu lasten vanhemmille
- teette hienoa moniammatillista yhteistyötä
- lapsen viikkosuunnitelma voisi tulla aikaisemmin tietoon
- lapseni on viihtynyt hyvin hoitopaikassaan
- henkilöstön ammattitaidon kehittäminen

2.2 Varhaiskasvatus, henkilöstö

Kasvun ja oppimisen tuen toteutuminen varhaiskasvatuksessa henkilöstökyselyyn vastasi yhteensä 34 työntekijää, joista varhaiskasvatuksen opettajia oli 14, varhaiskasvatuksen lastenhoitajia 13, perhepäivähoitajia 2 ja muussa työtehtävissä olevia 5. Vastaajista 61 % työskentelee yli 3-vuotiaiden lasten ryhmissä, 6 % perhepäivähoidossa ja loput muissa lapsiryhmissä tai useassa ryhmässä.

Vastaajista 76 % koki saavansa riittävästi tietoa lasten tuen tarpeista. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan (veo) rooli sekä hyvä yhteistyö huoltajien kanssa koetaan tärkeinä asioina. Avoin keskustelu asioista, yhteistyötahojen kanssa tehtävä yhteistyö lasten asioissa sekä konsultointi nousivat myös keskeisesti vastauksista esille. Yksi vastaajista koki, että työajalla ei ehdi riittävästi etsiä tietoa eri tuen muodoista ryhmän lapsille ja yksi kaipasi enemmän veon tukea ryhmään. Tietoa on saatavilla, mutta se vaatii oma-aloitteisuutta ja kiinnostusta asiaa kohtaan.

Kysyttäessä ”Saatko riittävästi tukea ja resursseja lasten tuen toteuttamiseen?” vain 30 % vastaajista vastasi kyllä ja loput 70 % oli sitä mieltä, että tukea ja resursseja ei ole riittävästi. Esille nousivat erityisesti työajan ja resurssien (henkilöstön määrän) riittämättömyys, tuen tarpeiden lasten isot määrät ryhmissä, lasten tutkimukseen pääsemisen kesto, liian vähäinen toiminnan suunnitteluun käytettävä aika, lapsen yksilöllisen ohjaamisen toteutuminen hankalaa isoissa ryhmissä, henkilökohtaisten avustajien puute sekä tukivälineiden resurssien vähäisyys.

Vastaajista 59 % kokee, ettei pysty toteuttamaan lapsille kirjattuja tukitoimia käytännössä. Syyksi vastauksista nousevat ajan ja resurssien puute, lapsiryhmien koko sekä henkilöstön määrä suhteessa lasten ja erityisesti tuen tarpeiden lasten määrään. Lisäksi vastaajat kokevat, että ryhmiin tarvittaisiin lisää koulutettuja avustajia. Osa lapsista tarvitsisi jatkuvaa henkilökohtaista ohjausta mm. tunteiden säätelynsä ja sen opettelun kanssa, mutta sitä ei pystytä toteuttamaan perushenkilöstömitoituksella.

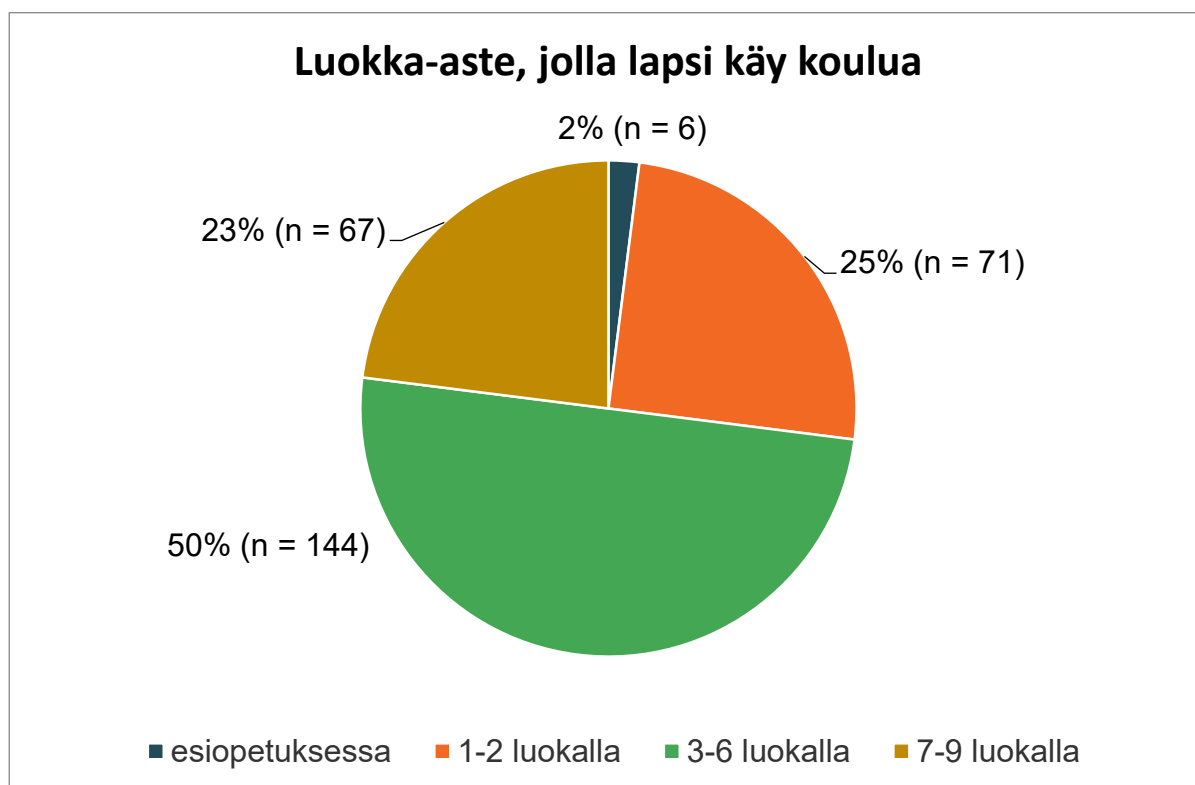
Vastaajat saivat myös esittää näkemyksensä niistä asioista ja keinoista, jotka helpottaisivat lasten tuen tarpeeseen vastaamisessa. Vastauksissa (26 vastaajaa) esitettiin mm. seuraavia asioita/keinoja:

- henkilöstölle pedagogista ohjausta
- riittävän pienet lapsiryhmät
- lisä varhaiskasvatuksen erityisopettajan palkkaaminen
- resurssihenkilö lapsiryhmiin lisäämiseksi
- lisää koulutettua henkilökuntaa, esim. erityistä tukea tarvitseville oma hoitaja
- ryhmässä voisi työskennellä neljä työntekijää (laki vaatii 3)
- pienryhmätoiminnan mahdollistuminen

- riittävästi aikaa tiimipalaverille
- tarvittavia koulutuksia lisää
- enemmän varhaiskasvatuksen erityisopettajan käyntejä ryhmään

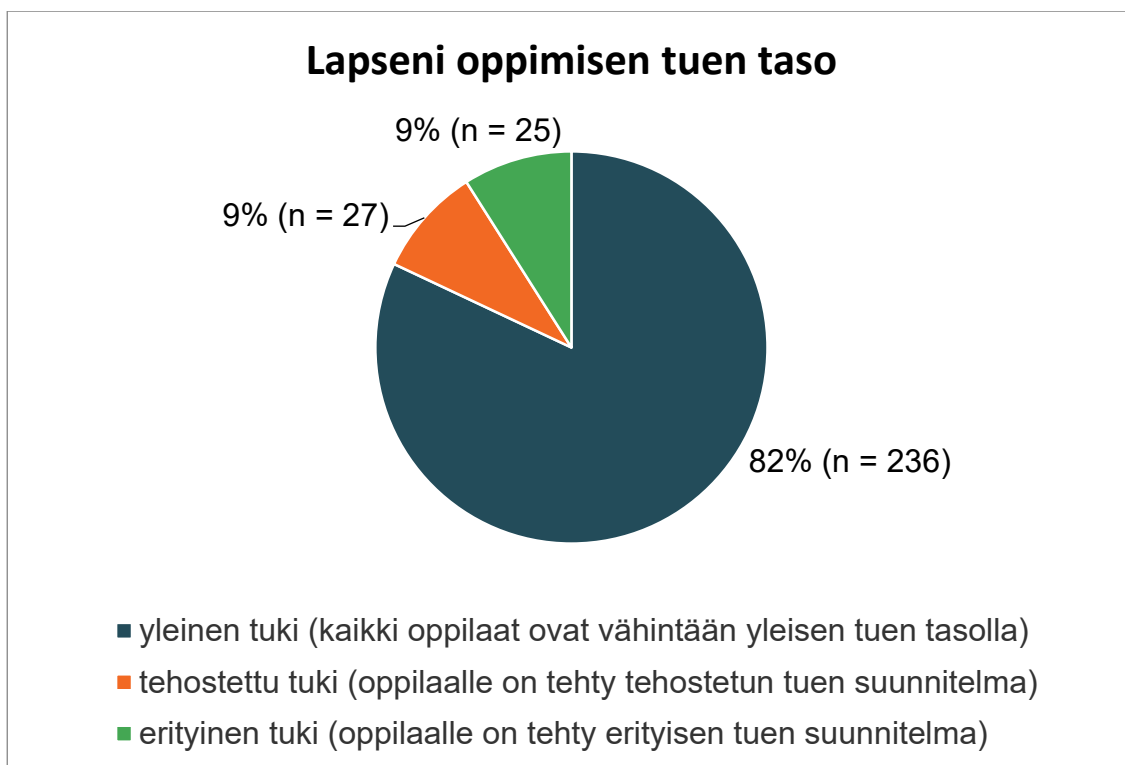
2.3 Perusopetus, huoltajat

Oppimisen tuen toteutuminen perusopetuksessa huoltajakyselyyn saatiin yhteensä 289 vastausta. Vastauksia saatiin eniten, 144 kpl, 3-6 -luokkalaisten lasten huoltajilta. 1-2 -luokkalaisten huoltajilta tuli 71 vastausta ja 7-9 -luokkalaisten 67 vastausta. Vähiten vastauksia saatiin koulujen yhteydessä esiopetuksessa olevien lasten huoltajilta, 6 kpl.

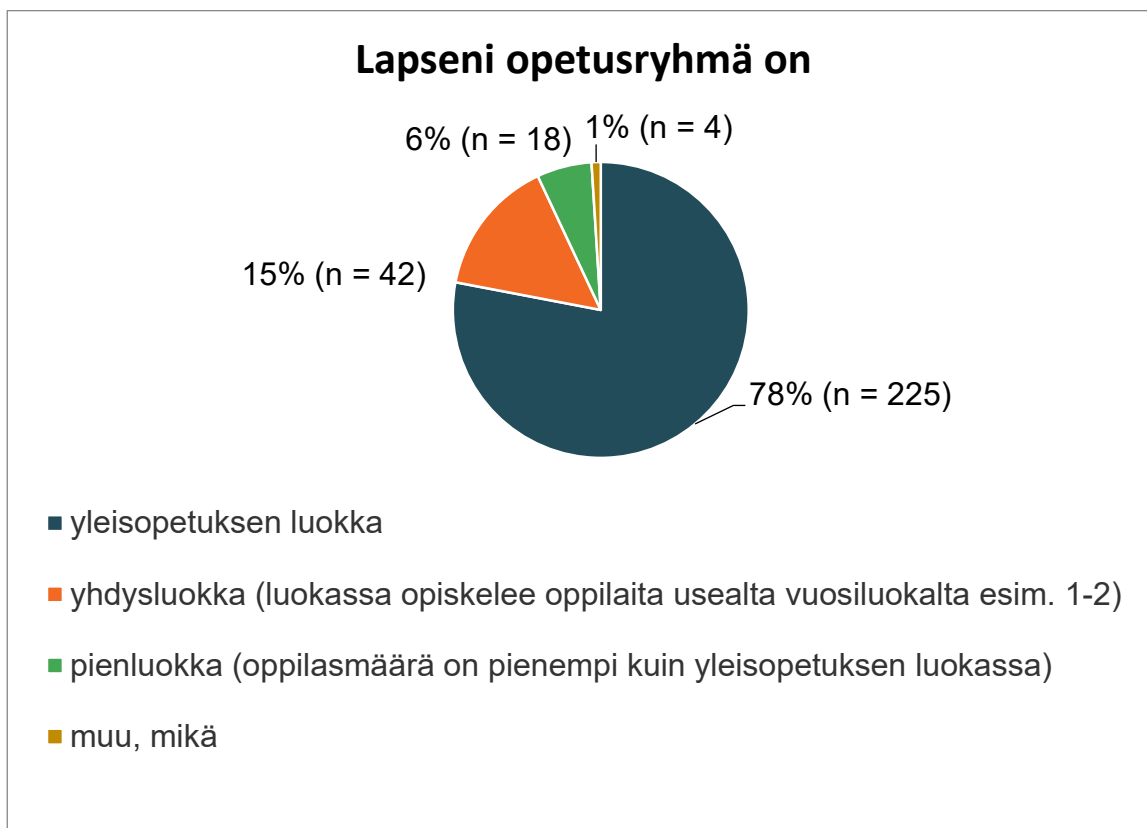
Kuva 4 Luokka-aste, jolla lapsi käy koulua

Vastaajien lapsista 82 % (236 lasta) on yleisessä tuessa, 9 % (27 lasta) tehostetussa tuessa ja 9 % (25 lasta) erityisessä tuessa.

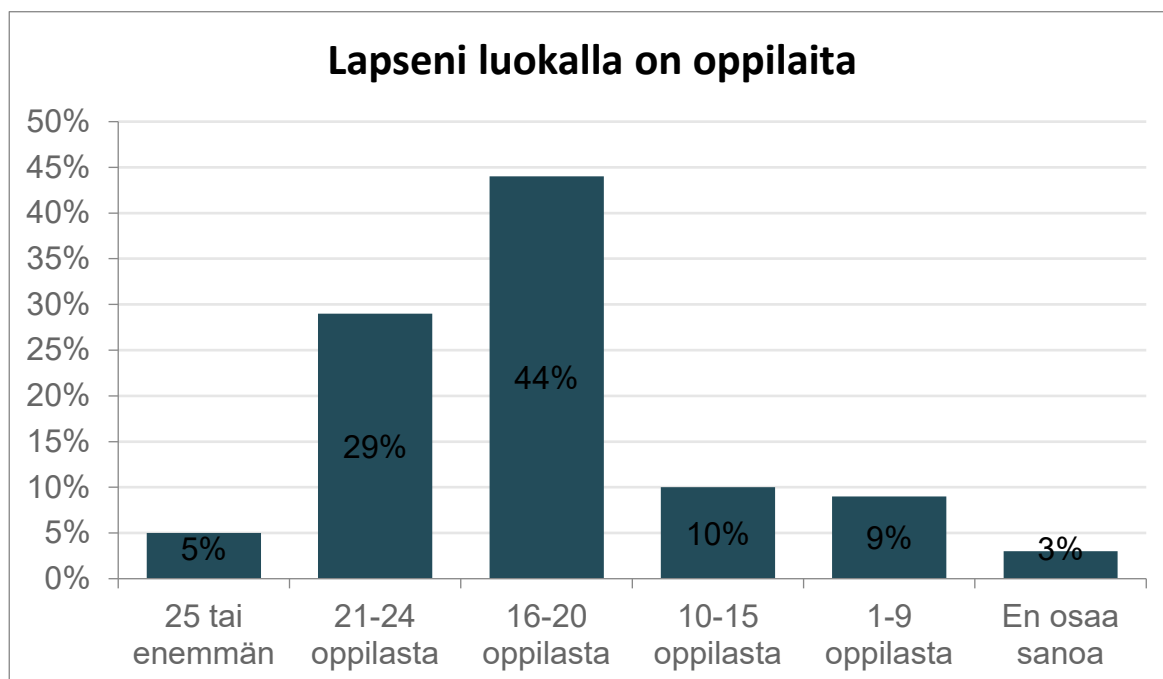
Kuva 5 Lapseni oppimisen tuen taso

Kuvassa 6 esitetään vastaajien lasten sijoittuminen eri opetusryhmiin. Yleisopetuksen luokassa kävi koulua 78 % (225 lasta), yhdysluokassa 15 % (42 lasta, pienluokassa 6 % (18 lasta) ja 1 %:n (4 lasta) ryhmä on alakoulun H-luokka.

Kuva 6 Lapseni opetusryhmän tyyppi

Pääsääntöisesti vastaajien lasten luokalla on 16-20 oppilasta (44 % vastauksista). Vastaajista 29 % ilmoitti lapsensa opiskelevan luokassa, jossa on 21-24 oppilasta. Kuvassa 7 on tarkempi vastausten jakaantuminen lapsen luokan oppilasmäärän perusteella.

Kuva 7 Lapseni oppilasryhmän koko

Huoltajilta kysyttiin ”Saako lapsesi riittävän oppimisen, kasvun ja koulunkäynnin tuen lähikoulussaan”, johon 81 % vastasi myöntävästi. Vastaajista 10 %:n mielestä ei saa ja 9 % ei osaa sanoa. Huoltajien mielestä riittävä tuki/ lisätuki olisi esim.:

- rauhallisen paikan tarjoaminen ja toisinaan tehtävien tekeminen erityisopettajan kanssa
- mahdollisuus tukiopetukseen oppilaan niin halutessa tai sitä tarvitessa
- avustajien määrän lisäämistä luokkiin
- yksilöllisiä ratkaisuja esim. kuulokkeiden pitäminen tunnilla
- mukautettu opetus
- tilanteen aktiivinen seuraaminen ja tuen tarjoaminen ja saaminen tilanteen vaatiessa
- osittainen pienryhmässä opiskelu
- oppimistestien tekeminen
- monikanavaisen, toiminnallisen ja käytännön oppimisen hyödyntäminen tunneilla
- henkilökohtaisen avustajan tuki
- työhön kannustava, innostava, turvallinen, luotettava ja hyvähenkinen luokan ilmapiiri
- kiireettömyys
- yksilöllistetyt oppimistavoitteet
- luokassa useampi aikuinen
- vähemmän negatiivista palautetta kotiin
- monipuolisemmat opetustavat
- luokan työrauha
- oppilaiden yksilöllisen tuen mahdollistaminen
- oman tason mukaan eteneminen
- tuntia häiritsevien oppilaiden siirtäminen pois luokasta, jotta muut saavat opiskella rauhassa
- opettajille tunnetaitokoulutusta
- pienemmät opetusryhmät, jotta opettajalla on kaikille aikaa

Kysyttäessä "Onko lapsesi saama tuki pysynyt saman suuruisena?" huoltajista 79 % (226 vastaajaa) vastasi myöntävästi, 10 %:n (30 vastaajaa) mielestä ei ole pysynyt ja 11 % (32 vastaajaa) ei osannut sanoa. Avoimissa vastauksissa huoltajat kommentoivat asiaa mm. seuraavasti:

- Tukea on räätälöity tarpeen mukaan.
- Korona kevään etäkoulu ei sopinut lapselle. Oppimisen aukkoja on paikattu syksyllä ja tukea on ollut saatavilla.
- Pienluokka alakoulussa on hyvä asia.
- Ala-asteelta yläkoululle siirryttäessä tuki on säilynyt samanlaisena.
- Vaatii vanhemmalta aktiivisuutta, että asiat tulee huomioiduiksi oikea-aikaisesti ja tarkoituksenmukaisesti.
- Tukiopetusta on tarvittu jonkin verran enemmän tänä vuonna ja sitä on saatu aina tarvittaessa.
- Luokan levottomuus ja huono työrauha voivat peittää hiljaisten oppilaiden tuen tarpeet ja lisätä muutenkin oppilaiden tuen tarpeita. Työrauha pitäisi saada kuntoon.
- Pienryhmäopiskelu alaluokilla oli mahdollista, mutta siihen ei enää ole ollut mahdollisuutta.
- Tuki on ollut epäselvä ja vaihteleva, käytännön asiat eivät ole toteutuneet suunnitelmien mukaan.
- Opettajilla ei ole aikaa huomioida tarpeeksi lapsen erityisempiä tarpeita, etenkin jos tarpeet ovat oman toiminnan ohjauksessa ja sääteltyssä.
- Opettajan vaihduttua tuntuu, että uusi opettaja ei ymmärrä lapseni tarvitsemaa tukea.
- Lapseni tarvitsisi enemmän yksilöllistä tukea.

Vastaajista 79 % kokee, että lapselle on ollut saatavilla oppilashuollon palveluja mm. kuraattorin, terveydenhoitajan ja psykologin. Huoltajista 8 %:n mukaan palveluja ei ole ollut saatavilla ja 13 % ei osaa sanoa. Pääasiassa huoltajat ovat sitä mieltä, että palveluja on saatavilla, mutta niille ei ole ollut tarvetta. Jos tarvetta on ollut, niin apua on aina saatu tarvetta vastaavasti. Toisaalta yksi vastaajista arvelee, että palveluja ei ole osannut käyttää hyväkseen. Usean vastaajan mukaan palveluista on kerrottu vanhempainillassa, joten tietoa on annettu siitä, millaista apua on tarvittaessa saatavilla. Psykologin tutkimuksiin lapsi on päässyt kohtuullisessa ajassa 17 %:n mukaan, 78 %:lla ei ole kokemusta asiasta ja 5 %:n mukaan pääsy on viivästynyt, mm. pitkien jonojen takia.

"Onko lapsesi luokassa mielestäsi riittävästi aikuisia?" –kysymykseen kyllä vastasi 61 % vastaajista. Ei -vastauksia antoi 17 % vastaajista ja ei osaa sanoa -vastauksia 22 % vastaajista. Avoimissa vastauksissa nousi esille mm. seuraavia asioita:

- avustajia/ ohjaajaresurssia saisi olla enemmän
- opettajalta on viety mahdollisuus perusopetukseen, jos luokassa pitää olla hänen lisäkseen aikuisia
- voi olla, että tavallisille ja lahjakkaille ei riitä opettajan huomiota siten, että heidän koko kapasiteettinsa pääsisi kehittymään
- luokka on rauhaton ja toisen aikuisen läsnäolo voisi rauhoittaa tilannetta
- isossa luokassa tarvitsisi useamman aikuisen
- erityisopetusta toivoisin lisää eli erityisopettajia enemmän alakoulun yleisopetukseen
- aikuisia tarvitaan opettajan avuksi enemmän selvittämään jatkuvia ristiriitoja, koska niiden selvittely vie aikaa ja energiaa varsinaiselta opetustyöltä
- jakotunnit auttavat
- 2 aikuista luokassa pitäisi olla vähimmäismäärä

"Lapseni luokan työrauha on mielestäni" –kysymyksen vastaukset hajaantuivat siten, että neutraalina työrauhaa piti 36 % vastaajista, huonona tai erittäin huonona 18 % vastaajista ja

hyvänä tai erittäin hyvänä 46 % vastaajista. Huoltajat perustelivat vastauksiaan mm. seuraavasti:

- yhdysluokka, jossa on monta levotonta oppijaa samassa tilassa
- lapsi kokee, että ei pysty keskittymään luokassa, myös kiusaamista esiintyy ajoittain
- tietyt oppilaat aiheuttavat haastavia tilanteita päivittäin ja tilanne luonnollisesti vaikuttaa kaikkien oppilaiden opiskeluympäristöön ja työrauhaan
- työrauha on kuulemma parantunut viime aikoina
- keskittymisvaikeuksista kärsiville pitäisi olla mahdollisuus erilliseen luokkaan, on epäilemättä, että joutuvat ponnistelemaan yleisopetuksessa, vaikka eivät kykene istumaan ja keskittymään paikallaan
- opettaja on innostava ja osaa ottaa erilaiset oppijat huomioon hienolla tavalla
- luokka on riittävän pieni, opettajalla on pitkä työkokemus ja ammattitaito
- opettaja on vaihtunut usein, luokka on rauhaton
- pienluokka ja ryhmittely tukevat työrauhaa
- välillä on ollut levotonta, johon opettajan toimesta on puututtu ja tehty uusia järjestelyitä
- vaihtelee, jakotunneilla parempi, koko ryhmällä (integroidut mukana) heikompi
- toivoisin, että ryhmäkoot otettaisiin nyt vakavasti huomioon hallinnollisella puolella
- lapsi kertoo lähes joka tunnilla olevasta mölyämisestä, muutaman oppilaan häiriökäyttäytymistä
- pitäisi ajatella ryhmän etua eikä hyssyttellä tiettyjen lasten riehumista ja asiatonta käytöstä

Huoltajille tarjottiin avoimen kysymyksen kautta myös mahdollisuutta sanoa muutakin aiheeseen liittyen. Vastauksia saatiin 81. Vastauksista nousi esille mm. seuraavia asioita:

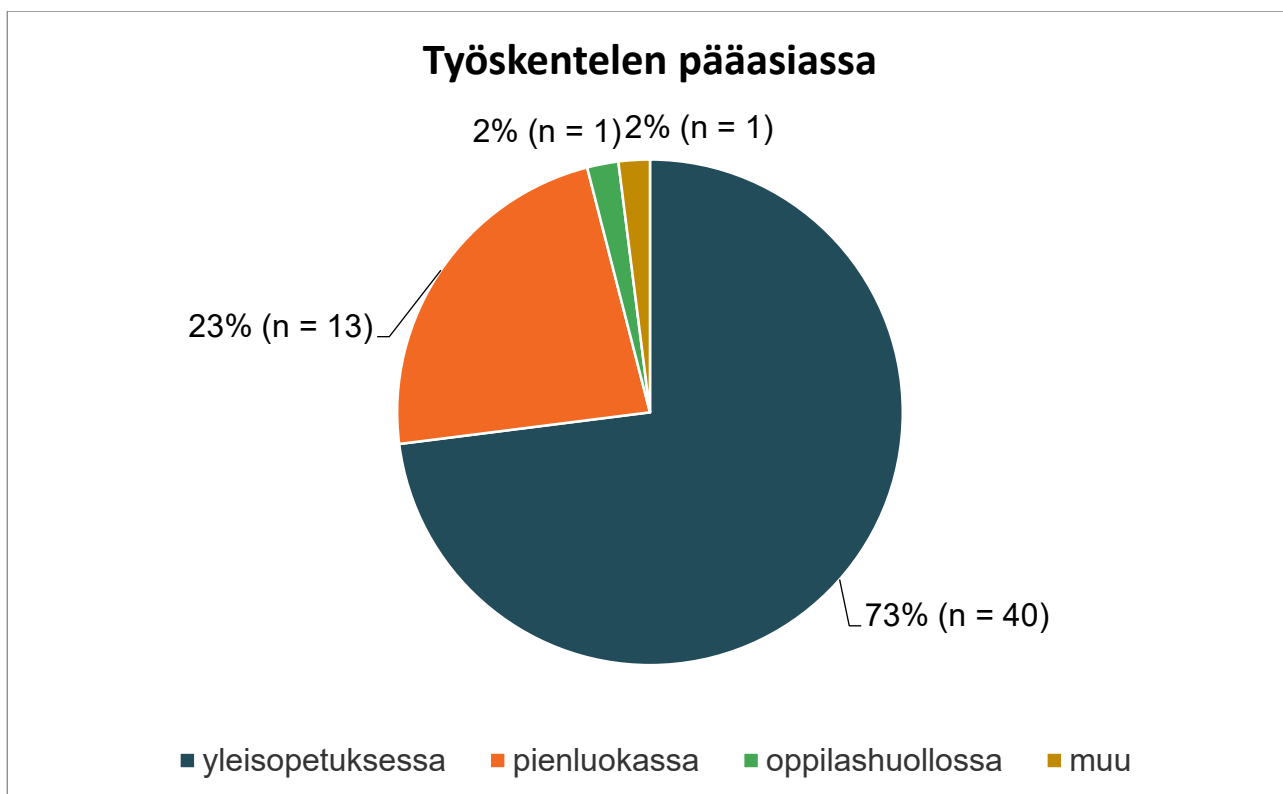
- Kaikilla pitää olla oikeus oppimiseen ja rauhaan, koskemattomuuteen ja kiusaamattomuuteen. Voisiko häiritsijät olla omassa luokassaan?
- Oppilaiden suullista tsemppausta voisi olla enemmän.
- Jopo-luokka on auttanut siihen, että lapsi saa suoritettua opintonsa loppuun.
- Jos nuori on kiinnostunut jostain alasta tai ammatista, pitää häntä kannustaa selvittämään asiaa, eikä sanoa omaa parasta mielipidettä.
- Vanhempainillassa kerrotaan vanhemmille, mitä tukea tarvittaessa saa ja on tarjolla.
- Nykypäivänä lapsista välitetään ja lapsesta saa hyvin tietoa suoraan wilman kautta mm., miten koulu menee.
- Työrauha-ongelma on pahin. Lasten tarpeet, oppiminen ja huomiointi jäävät tämän alle.
- Lähtökohtana oppilaiden tuentarpeisiin vastaamisessa ei voi olla aikuisten lisääminen oppitunneille. Erityisluokat takaisin, jotta kaikki saavat kohdennetun tuen omiin tarpeisiinsa.
- Toivomme, että kiusaamisasioita käsitellään ryhmässä ennalta ehkäisevästi.
- Miksi ongelmaoppilaita ei voida siirtää niille kuuluvaan paikkaan, jotteivat he sapotoisi koko luokan opiskelua ja oppimismahdollisuuksia? Lapset käyvät vain kerran alakoulua ja jos siinä syntyy isoja oppimispuutteita häiriköintien takia, on se suuri vääryys.
- Tuetaan opettajia ja koulun kaikkia aikuisia, koulutusta myös tunnetaitoihin.
- Kaikilla on oikeus saada opiskeluun tukea. Ei voi olla niin, että vähemmän tukea tarvitsevat eivät saa sitä ollenkaan, kun jatkuvaa tukea tarvitsevat vievät kaikki resurssit. Nykymalli ei tunnu toimivan.
- Tukekaa nyt ihmeessä lapsia, joilla on omia mielipiteitä ja mielenkiinnonkohteita, jotta motivaatio säilyy peruskoulun loppuun ja siitä eteenpäin. Koulutyölle lisäresursseja.
- Ennaltaehkäisyyn enemmän voimavaroja, jotta tilanteet eivät pääse kriisiytymään.
- Lapset tarvitsevat aikuisten ohjausta. Aikuisten on oltava aikuisia sekä kotona että koulussa.
- Toivoisin, että rakenteet olisivat selkeämmät ja apua saisi jouhevammin.
- Laaja-alaisen erityisopettajan tukea toivoisimme lisää.
- Tsemppiä opettajille, teette kullannarvoista työtä!

- Erityisluokkia, erityistiloja, erityisopettajia kaikille niitä tarvitseville, mikä vain turvaa oppilaiden opiskelun sujuvuuden.
- Miten saisi myös kodit ottamaan enemmän vastuuta lasten hyvään käytökseen panostamisessa ja rajojen pitämisessä? Se vaikuttaisi varmasti positiivisesti myös työrauhaan koulussa sekä oppimiseen.
- Kyläkoulu on loistava oppimisympäristö, jossa erilaiset oppijat on mahdollista huomioida omine erityistarpeineen. Kodin ja koulun välinen yhteistyö mahdollistuu matalalla kynnyksellä.
- Oppimisen esteiden ja oppimisvaikeuksien varhainen tunnistaminen sekä riittävä tuki heti tarvittaessa turvaa onnistuneen opiskelun ja kantaa mahdollisesti aikuisuuteen. Olisi siis tärkeää kohdentaa voimavaroja varhaiseen tukeen.
- Palautetta lapsen koulunkäynnistä olisi hyvä saada kotiin myös muutenkin kuin vain todistuksen kautta.
- Hienoa, että Keuruulla on mahdollista opiskella pienryhmässä.
- Ohjaajien tarve kouluissa on suuri, jotta opettajat voivat antaa henkilökohtaista opetusta tukea tarvitseville.

2.4 Perusopetus, henkilöstö

Oppimisen tuen toteutuminen perusopetuksessa henkilöstökyselyyn vastasi yhteensä 55 henkilöä. Vastaajista 34 % toimii luokanopettajana, 22 % aineenopettajana, 7 % erityisopettajana, 13 % erityisluokanopettajana, 2 % oppilashuollon edustajana ja 22 % koulunkäynninohjaajana.

Vastaajista 24 % työskentelee pääasiassa 0-2-luokilla, 45 % 3-6-luokilla ja 29 % 7-9-luokilla. Yleisopetuksessa vastaajista työskentelee 73 %, pienluokissa 23 %, oppilashuollossa 2 % ja muu paikka 2 %.

Kuva 8 Opetusryhmä, jossa vastaaja pääasiassa työskentelen

Kysyttäessä henkilöstöltä ”Saatko riittävästi tietoa oppilaiden tuen tarpeesta?” vastaajista 87 % vastasi myönteisesti ja 13 % kielteisesti. Annettua vastausta perusteltiin mm. seuraavasti:

- Tuen lomakkeiden olisi hyvä näkyä (wilmassa) kaikille oppilasta opettaville automaattisesti.
- Säännölliset keskustelut luokanvalvojan ja oppilashuoltoryhmän kanssa voisi auttaa kaikkia pysymään asioista perillä.
- Erityisopettajilta saa hyvin tietoa tuentarpeista ja tarvittaessa heiltä saa eriyttävää materiaalia.
- Moniammatillinen yhteistyö sujuu hyvin.
- Pienluokassa tieto terveystoimen, sosiaalitoimen ja sivistystoimen välillä kulkee paremmin kuin yleisopetuksessa ja vastuut sekä työnjako ovat selkeämpiä.
- Tuen tarpeiden arviointia tehdään yhdessä aineenopettajien kanssa, toki myös huoltajien ja koulupsykologin kanssa.
- Arjen pyörteissä yleisopetuksen ryhmään integroituvan pienryhmän oppilaan tuen tarpeista yksityiskohtainen tieto jää välillä saamatta.
- Varhaiskasvatuksesta saadaan hyvin tietoja ja yhteistyö luokanopettajan ja erityisopettajan kesken sujuu.
- Sosiaalitoimelta ei tule riittävästi tietoa oppilaiden muista tuen tarpeista, niiden laadusta tai saadun tuen määrästä. Koululla esim. oletetaan, että oppilas saa perhetyön tukea vaikkei näin olekaan.
- Kun erityisopetusresurssi järjestetään samanaikaisopetuksena yleisopetuksen ryhmään, pystymme parhaalla mahdollisella tavalla tarjoamaan tukea ja vastaamaan tuen tarpeeseen mahdollisimman monen oppilaan kohdalla.
- Avoin ilmapiiri auttaa tiedonkulkua.
- Haasteet tiedon kulussa liittyvät muiden hallintokuntien väliseen toimintaan, kun on kyse muista kuin oppimiseen liittyvistä tuentarpeista.
- Tiedonsaanti on myös riippuvainen omasta aktiivisuudesta.
- Joskus huoltajat estävät yhteistyön/ tiedonkulun.

Vastaajista 58 % kokee saavansa riittävästi tukea ja resursseja oppilaiden tuen toteuttamiseen. Vastaavasti 42 %:n mielestä lisää tukea ja resursseja tarvittaisiin.

- Tuen tarvitsijoita on resursseihin nähden liikaa.
- En käytännössä saa apua.
- Ajoittain päivissä ei ole ainoatakaan taukoa, mikäli joku oppilas vaatii "varjon" seurakseen takaamaan onnistuneen työpäivän.
- Resurssien kohdentumista voisi vielä monin paikoin parantaa.
- Riippuen erittäin haastavista oppilaista, resurssit eivät aina meinaa riittää, vaikka periaatteessa resurssit on hyvät.
- Pienluokilla ei ole riittävästi tilaa, ohjaajaresurssi sitä vastoin on koulullamme hyvä.
- En usko, että resurssit voivat olla koskaan riittävät tämän päivän tilanteessa, jossa oppilaiden tarpeet oppimisen ja käytöksen suhteen ovat kovin moninaisia.
- Tällä hetkellä avustaja ja resurssiopettaja ovat todella tarpeellisia. Toivottavasti jatkossakin saamme tarpeeksi resursseja.
- Aikaa on liian vähän esim. yksittäisen tuntuunittelman joutuu tekemään tuplana, jotta se sopii myös tukea tarvitseville oppilaille.
- Erityisopettajan tuki on riittävä ja tukiopetusta pystyn tarvittaessa antamaan.
- Enimmäkseen resursseja on riittävästi.
- Ei ole mahdollisuutta työskennellä oppilaiden kanssa kahden kesken.
- Perehdytys työhön on vähäistä ja koulutuksiin ei ole mahdollisuutta osallistua.

Henkilöstöltä kysyttiin "Pystytkö toteuttamaan oppilaille kirjatut tukitoimen käytännössä?", johon 71 % vastasi kyllä ja 29 % ei. Perusteluissa vastaajat kommentoivat asiaa mm. seuraavasti:

- Pääsääntöisesti kyllä, mutta tuen tarvitsijoita on aikaan nähden liikaa.
- Eriyttäminen reaaliaineissa on haastavaa, eikä valmiita eriyttämiseen liittyviä materiaaleja ole juurikaan saatavilla. Aika ei riitä omien eriytettyjen materiaalien tekemiseen.
- Vastaisin tähän kyllä ja ei. Välillä tuntuu, että resurssit eivät millään riitä tukemaan kaikkia tukea tarvitsevia oppilaita.
- Riippuu tuen kirjaajasta: jos joku koulun ulkopuolinen taho tai ryhmä on sanellut tukitoimia, jää ne helposti toteutumatta, koska heillä on vain vähänlaisesti käsitystä koulumaailmasta.
- Koskaan ei tule sellaista tilannetta, että kaikki oppilaat saavat täsmälleen sellaisen tuen kuin mikä heille olisi parasta. Teemme parhaamme sillä, mitä meillä on.
- Silloin kyllä, jos resurssi- tai erityisopettaja on mukana oppilaan opetuksessa. Yksin ei millään pysty antamaan niin paljon tukea kuin tietyt lapset tarvitsevat tukea oppimiseen. Myös käytös-, tarkkaavaisuus- ja tunne-elämän jutut vievät oman aikansa.
- Pääosin pystyn, mutta se kaikki on pois yleisopetuksesta eli muulta opetusryhmältä. Jos luokassa olisi kiinteästi ohjaaja, erityisen tuen tarpeet tulisivat huomioiduiksi ja myös luokan muut oppilaat saisivat paremmin heille kuuluvan opetuksen ja ohjauksen.
- Wilmaan kirjataan vain sellaiset tukitoimet, joita käytännössä pystytään toteuttamaan. Suurimman osan kohdalla tämä tarkoittaa eriyttämistä, avustajapalveluja, läksytukea koulussa sekä joustavia ryhmittelyjä.
- Kyllä ja ei. Tuen tarve liittyy oppimisen haasteiden ja nepsy-kirjon lisäksi yhä enemmän käytöksen ja psyykkisen oireilun puolelle. Koen usein voimattomuutta siinä, ettei oppilas saa apua niihin haasteisiin, joihin minun on vaikea nimenomaan opettajana vastata. Sos.emotionaalisiin haasteisiin ja kasvavaan kouluikäymättömyyteen puuttumiseen tarvitaan eri toimialojen yhteistyötä, monen asiantuntijan sekä kotien panostusta.
- Välillä ei onnistu vaikka kuinka haluaisi. Ei vaan pysty monistamaan itseään. Silloin pitää valita tärkeysjärjestys ja se on todella haastavaa ja harmittavaa.
- Jos voisin jotakin lisätä, olisi se erityisopettajan resurssia luokkani oppilaiden yksilölliseen tukemiseen sekä koulunkäynninohjaajan tukea tuntuutöskentelyn ohjaamiseen.

Henkilöstöltä kysyttiin myös keinoja, asioita tai resursseja, jotka helpottaisivat oppilaiden tuen tarpeisiin vastaamisessa. Pääasiassa vastauksista nousi esille koulunkäynninohjaajien, resurssiopettajien ja erityisopettajien riittävä määrä. Lisähenkilö mahdollistaa opetusryhmän jakamisen ja tuen tarjoamisen sitä tarvitseville. Toisaalta vastauksista nousi myös esille oppimisympäristön rakentaminen kullekin oppilaalle sopivaksi: kaikki eivät pysty opiskelemaan esimerkiksi yleisopetuksen ryhmässä vaan tarvitsevat oppimiseensa pienempää ryhmää ja vahvempaa tukea, jota mm. erityisluokissa pystyttäisiin tarjoamaan. Osa vastaajista kokee, että perusopetuksen ryhmäkoot pitäisi saada pienemmiksi ja pitäisi käydä enemmän yhteisiä keskusteluja ja luoda yhteisiä käytäntöjä. Myös kouluttautumista oppilaiden haasteaiheista (mm. lukihäiriöt, tarkkaavaisuuspulmat ym.) sekä tuen kolmiportaisuuteen pidettiin hyvänä. Isona ongelmana nähtiin myös lainsäädäntö, joka itsessään sitoo ammattilaisten käsiä tilanteisiin puuttumisissa ja mahdollistaa yksittäisen oppilaan oikeuksien nousemisen koko muun ryhmän oikeuksien yläpuolelle. Osa vastaajista haluaisi enemmän yhteistä suunnittelu-aikaa opettajien ja muun oppilashuollon henkilöstön kanssa. Lisäksi tärkeänä nähdään varhainen puuttuminen ja tuen tarjoaminen myös koulun ulkopuolisen tuen osalta.

Henkilöstö sai myös osaltaan sanoa muuta aiheeseen liittyvää. Vastauksia saatiin 16, joista nousi esille seuraavia asioita:

- Koulun tukitoimet ovat välillä riittämättömät lapselle, vaikka resursseja on koulussa käytössä. Lähtisinkin enemmän panostamaan hallintokuntien väliseen yhteistyöhön, ennaltaehkäisevään työhön sekä oikea-aikaiseen tukeen laajemmassa kuin koulun kontekstissa.
- Resursseja tarvittaisiin huoltajien kasvatustehtävän kirkastamiseen ja tukemiseen.
- Työparimalli: jokaisessa luokassa olisi vähintään kaksi aikuista, usein juuri opettaja ja koulunkäynninohjaaja.
- Painopisteen tulisi aina olla varhaisessa tuessa ja puuttumisessa. Tuen antamisen lähtökohta tulisi olla tuen tuominen oppilaan luo ja hänen omaan opetusryhmäänsä, jos vain mahdollista.
- Tärkeää turvallinen ja kiva ilmapiiri, joka tukee kaikkien oppimista ja kasvamista.
- Luokanopettajat kuormittuvat, kun he joutuvat tekemään töitä, joihin heillä ei ole koulutusta. Töissä on jatkuva riittämättömyyden tunne, kun yksi ihminen ei pysty tekemään töitä kunnolla ryhmässä, jossa on useita tuentarpeisia oppilaita.
- Vanhempien tuki on erityisen tärkeää, jos oppilaalla on oppimisen pulmia.
- Olen kiitollinen kaikista niistä resursseista, joita meillä on jo käytettävissä sekä siitä, että pienluokat on Keuruulla säilytetty osana perusopetuksen järjestämistä.
- Keuruulaisille päättäjille iso kiitos koulutukseen panostamisesta.

3. JOHTOPÄÄTÖKSET

3.1 Tuen resurssien pysyminen lukuvuoden 2020-2021

Jos halutaan turvata lukuvuodelle 2020-2021 tehtyt määräaikaisten resurssilisäykset (valtion erityisavustuksilla tehtyt toimenpiteet), tarkoittaa se seuraavia lisäresursseja lukuvuoden 2021-2022 alusta, 1.8.2021 lukien:

- Koulunkäynninohjaajien palkkaaminen, yhteensä n. 74.000 €/vuosi
 - Einari Vuorelan koulu 1 osa-aikainen hlö (osa-aikainen 52 % työaika)
 - Keuruun yhteiskoulun yläkoulu, 2 hlöä (molemmilla osa-aikainen 91,5 % työaika)
 - Pihlajaveden ala-aste, 1 hlö (osa-aikainen 91,5 % työaika)
 - Pohjoislahden ala-aste, 1 hlö (osa-aikainen, 78 % työaika)
- Resurssiopettajien palkkaaminen, yhteensä n. 190.000 €/vuosi
 - Haapamäen yhteiskoulu, 1 hlö (opetusvelvollisuus 24 vvh)
 - Keuruun ala-aste, 2 hlöä (molemmilla opetusvelvollisuus 24 vvh)
 - Keuruun yhteiskoulu yläkoulu, 1 hlö (opetusvelvollisuus 24 vvh)
- Koulupsykologiresurssi, yhteensä n. 35.000 €/vuosi
 - Keuruun ala-aste, 1 osa-aikainen hlö (osa-aikainen 60% työaika)

Kaikki edellä esitetyt toimenpiteet yhteensä n. 300.000 €/vuosi

3.2 Lisäresurssitarpeet

Varhaiskasvatus

Kyselyjen ja sivistyspalvelujen hallinnon näkemysten pohjalta tarvittavia toimenpiteitä olisivat:

- a) Lapsiryhmän henkilöstörakenteeseen neljäs työntekijä, joka
 - mahdollistaa yksilöllisemmän varhaiskasvatuksen lapsille (tuen asiat)
 - estää henkilöstön jatkuvan vaihtuvuuden sijaistamistilanteissa, kun ryhmässä on jo valmiiksi yksi ylimääräinen työntekijä
- b) Varhaiskasvatuksen ja ulkopuolisten yhteistyötahojen palvelumallin luominen auttaa perheitä hakemaan ja saamaan apua mm. tuen asioissa

Edellä esitettyihin liittyvät lisäresurssitarpeet:

- 3-5 lastenhoitajan palkkaaminen, jotta 4 työntekijän ryhmärakenne toteutuisi kaikissa olemassa olevissa ryhmissä, kustannusarvio 110.000-185.000€/vuosi

Perusopetus

Kyselyjen ja sivistyspalvelujen hallinnon näkemysten pohjalta tarvittavia toimenpiteitä olisivat:

- a) Keuruun yhteiskoulun yläkoulussa rakenteellinen muutos erityisopetukseen: luokka-astekohtaisten pienluokkien perustaminen.
- b) Resurssiopettajia vakinaistetaan isoille kouluille: mahdollistaa samanaikaisopettajuuden ja opetusryhmien jakamisen pienemmiksi sekä tuen antamisen ilman pienluokkiin siirtoa
- c) Koulunkäynninohjaajia lisää: Keuruun yhteiskoulun yläkoululle, Pihlajaveden ala-asteelle, Pohjoislahden ala-asteelle sekä Haapamäen yhteiskoululle
- d) Koulun ja ulkopuolisten yhteistyötahojen palvelumallin luominen auttaa perheitä hakemaan ja saamaan apua mm. tuen asioissa
- e) Erityisopetukseen koordinoitiresurssi: tuen tarpeisten oppilaiden sijoittelu ja perheiden tukeminen, ohjaaminen ja neuvominen, koulunkäynninohjaajien sijoittelu, konsultatiivinen tuki pienluokkiin ja erityisopetukseen
- f) Koulupsykologiresurssin kasvattaminen tarvetta vastaavaksi

Edellä esitettyihin liittyvät lisäresurssitarpeet:

- 4 resurssiopettajan vakinaistaminen, palkkakulut yhteensä n. 190.000 €/vuosi
 - Haapamäen yhteiskoulu 1 hlö
 - Keuruun ala-aste 1 hlö
 - Keuruun yhteiskoulun yläkoulu 2 hlöä
- Koulunkäynninohjaajien resurssien lisääminen, yhteensä 5 hlöä, palkkakulut n.155.000 €/vuosi
 - Haapamäen yhteiskoulu: 1 hlö
 - Keuruun yhteiskoulun yläkoulu: 2 hlö
 - Pihlajaveden ala-aste: 1 hlö
 - Pohjoislahden ala-aste: 1 hlö
- Eriyisopetuksen koordinointi: lisähenkilön palkkakulut n. 58.000 €/vuosi
- Koulupsykologiresurssin lisääminen 0,6 htv, palkkakulut n. 35.000 €/vuosi

Kohtaan 3.2 liittyvät toimenpiteet yhteensä noin 623.000 €. Nämä toimenpiteet pitävät sisällään kohdassa 3.1 esitetyt toimenpiteet.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, luku 5

5. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapsen kehitystä ja oppimista tuetaan lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen aikana sekä lapsen aloittaessa esiopetuksen.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Kehityksen ja oppimisen tuki on osa laadukasta varhaiskasvatuksen toimintaa ja kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan lapsen tuen tarve ja järjestetään tarkoituksenmukaista tukea tarpeen ilmettyä, tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä¹. Riittävän aikaisella ja oikein kohdennetulla tuella voidaan edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla voidaan ehkäistä lapsen ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista. Varhaiskasvatusta toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tarpeet. Kehityksen ja oppimisen tuki rakentuu lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä.

Lapsen tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa, ja toteuttamisessa ja arvioinnissa yhteistyö lapsen, huoltajan, varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan ~~lastentarhanopettajan, erityislastentarhanopettajan~~ sekä varhaiskasvatuksen muun henkilöstön kanssa on tärkeää. Tuen tarpeen havainnointi ja tuen antaminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviensa ja vastuidensa mukaan. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien osaamista hyödynnetään tuen tarpeessa olevien lasten erityisopetus- ja kasvatustehtävissä sekä muun henkilöstön konsultoinnissa ja ohjauksessa². Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijat ~~henkilöstö~~ osallistuvat tarpeen mukaan lapsen tuen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.³ Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä heidän tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi edellyttää sitä⁴.

Lapsen tarvitsema tuki kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Siihen kirjataan lapsen kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät vastuut ja työnjako, tukitoimenpiteet sekä niiden toteuttamistapa ja arviointi⁵.

¹ Varhaiskasvatuslaki 7 §

² Varhaiskasvatuslaki 30 § ja HE 40/2018 vp, s.103

³ Varhaiskasvatuslaki 7 §

⁴ Varhaiskasvatuslaki 23 §

⁵ Varhaiskasvatuslaki 23 §

Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Tuki annetaan ensisijaisesti erilaisin joustavin järjestelyin lapsen omassa päiväkotitai perhepäivähoitoryhmässä. Lapsiryhmän kokoa arvioitaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu ja tuen tarve ja se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa ⁶.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Lapsen edun vaatiessa tukea voidaan järjestää myös osittain tai kokonaan erityisryhmässä⁷

Tukea voidaan antaa myös avoimessa varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Yhteistyössä huoltajien kanssa voidaan myös sopia, että lapsi siirtyy päiväkotiin säännölliseen varhaiskasvatukseen saadakseen tarvitsemaansa tukea.

5.2 Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa⁸. Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu erityisesti, kun lapsella on tuen tarvetta. Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta, kuten lastenneuvolasta, kasvatus- ja perheneuvolasta tai vammaispalveluista. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.⁹

Huoltajan kanssa keskustellaan tuen saamisen mahdollisuudesta ja tuen keskeisistä periaatteista. Hänen kanssaan sovitaan lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta¹⁰. Lapsen tuen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön. Varhaiskasvatuksessa lapsi saa tarvitsemaansa kehityksen ja oppimisen tukea etunsa mukaisesti, vaikka huoltajat eivät sitoutuisikaan yhteistyöhön.¹¹

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään

⁶ Varhaiskasvatuslaki 34 ja 35 § ja HE 40/2018 vp, s.105-106

⁷ Varhaiskasvatuslaki 34 ja 35 §

⁸ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti kohdat 1 ja 10

⁹ Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87-88

viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa ~~tietojen antoa ja salassapitoa~~ koskevia säännöksiä¹².

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun laitoksen keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Vaikeasti vammaiset ja sairaat lapset voivat tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta¹³. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa¹⁴

5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtapoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia.

Lapsen tuen tarve voi olla lyhytaikaista ja vähäistä. Silloin voi riittää yksittäinen tuen muoto tai järjestelyt, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman nopeasti ja varhaisessa vaiheessa. Osa lapsista tarvitsee enemmän ja säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tuen muotoja toisiaan täydentävinä.

Varhaiskasvatuksessa lapselle voidaan antaa tukea monin tavoin. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia ja hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä**. **Pedagogisia järjestelyjä** ovat esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajan¹⁵ konsultoiva tai jaksottainen tuki, lapsikohtainen ohjaaminen, tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä erityisten apuvälineiden sekä tieto- ja viestintäteknologian käyttö. Lapsen tukeen voi myös kuulua viittomien ja kuvien käyttö tai muu kielen ja kommunikoinnin tukeminen. **Rakenteellisia järjestelyjä** ovat muun muassa ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut. **Hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä** ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio.

Kun tuen tarve johtuu lapsen vaikeasta vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyelmästä tai sosioemotionaaliseen kehitykseen liittyvästä tuen tarpeesta, tarvitsee lapsi yleensä kokoaikaista, jatkuvaa ja yksilöllistä tukea. Tällöin lapsella on usealla kehityksen osa-alueella haasteita tai jollakin alueella erittäin suuri tuen tarve. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki

¹² Varhaiskasvatustilaki 40 - 42 §

¹³ Perusopetuslaki (628/1998) 25 § 2 momentti

¹⁴ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 5.5 Erityinen tuki

¹⁵ Varhaiskasvatustilaki 30 §

vertaisryhmässä edellyttää suunnitelmallisuutta, erityisosaamista sekä mahdollisesti erilaisia järjestelyjä tai apuvälineitä. Lapsi tarvitsee apua ryhmässä toimimiseen, toiminnallista eriyttämistä sekä aikaa perustaitojen harjoitteluun. Tällöin tuki voi edellyttää henkilöstön erityispedagogisen tai sairaanhoidollisen osaamisen vahvistamista tai monialaista yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa.

Kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen edellyttää jatkuvaa havainnointia, dokumentointia ja arviointia lapsen tuen tarpeista ja toimenpiteiden vaikutuksista ja riittävydestä. Ensimmäiseksi tarkastellaan käytössä olevia toimintatapoja ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja. Arvioinnin ja sen pohjalta tapahtuvan tuen suunnittelun on hyvä perustua riittävän monialaiseen asiantuntemukseen.

5.4 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettaja ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa tuetaan. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

Tuen toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa. Annetun tuen vaikuttavuutta tulee arvioida säännöllisesti, ja suunnitelmaa tulee muuttaa tarpeen mukaan. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen tulee kirjata ja tavoitteita muuttaa uutta tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Kun lapsi saa kehitykseensä ja oppimiseensa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa tulee kirjata luvussa 1.3 kuvatun lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset ja rakenteelliset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- henkilöstön mitoitukseen ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut esimerkiksi, toiminnan eriyttäminen, lapsikohtainen ohjaaminen, pienryhmätoiminta tai viittomien ja kuvien käyttö
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden, kuten varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio

- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut

Tuen seuranta ja arviointi

- tavoitteiden toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi sekä arviointiajankohdat.

5.5 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan kehityksen ja oppimisen tuen järjestämisen käytännöt eri toimintamuodoissa.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan

- kehityksen ja oppimisen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset periaatteet ja käytännöt
- lapsen tuen tarpeen arviointiin liittyvät käytännöt ja vastuut
- tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa: pedagogiset, rakenteelliset ja hyvinvointia tukevat järjestelyt
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman täydentäminen tuen näkökulmasta luvun 5.4 mukaisesti. Suunnitelman laatimiseen ja arviointiin liittyvät paikalliset vastuut ja käytännöt.
- lasten ja huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön käytännöt tuen aikana
- monialainen yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- toiminta siirtymävaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytännöt varhaiskasvatuksen aikana ja siirryttäessä esiopetukseen

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellään tulkitsemis- ja avustamispalveluihin sekä apuvälineisiin liittyvät hallinnolliset käytänteet varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

Varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan kunkin lapsiryhmän ja kunkin lapsen yksilöllisen tuen tarpeen mukaisesti. Varhaiskasvatuksessa pyritään takaamaan kunkin lapsen kokonaisvaltainen oppimisen ja kasvun tuki suunnitelmallisella ja pedagogisella toiminnalla, jossa lapsen ääni pääsee kuuluviin ja jokainen lapsi pääsee osallistumaan toimintaan kukin omalla tasollaan.

Varhaiskasvatuksessa pyritään varhaiseen puuttumiseen, mikä tarkoittaa sitä, että lapsen kasvun ja oppimisen tuki aloitetaan heti, kun huoli lapsen kehityksestä tai oppimisesta herää, ja tuen tarve on havaittu. Varhaiseen puuttumiseen pyritään johdonmukaisella ja jatkuvalla havainnoinnilla sekä dokumentoinnilla.

Kokonaisvaltainen lapsen kehityksen ja oppimisen tuki mahdollistuu toimivalla **tiimityöskentelyllä**, jolloin toiminta on hyvin suunniteltua, sitoutunutta ja monipuolista. Tiimityöskentelyssä on hyvä huomioida kunkin työntekijän vahvuuksia toiminnan suunnittelussa. Tiimin on myös organisoitava ajankäyttönsä niin, että yhteiselle suunnittelulle on aikaa.

Suunnitelmallisuus takaa sen, että kaikki työntekijät tietävät omat työtehtävänsä ryhmässä. Tällöin toiminta pysyy monipuolisena, strukturoituna ja selkeänä, mikä takaa rauhallisemman oppimisympäristön lapselle.

Oppimisympäristöä strukturoimalla voidaan tukea jokaisen lapsen oppimista ja kehitystä.

Oppimisympäristön strukturoinnilla tarkoitetaan ympäristön selkeyttämistä ja jäsentämistä niin että se tukee lapsen oppimista ja osallisuutta.

Osallisuus taataan siten, että jokainen lapsi pääsee osallistumaan toimintaan oman kehitystasonsa mukaisesti. Osallistamisen tapoja on useita ja tämä otetaan huomioon pienryhmiä suunniteltaessa siten, että jokaisen lapsen vahvuudet ja tuen tarpeet on suunnittelussa otettu huomioon. Ryhmissä on

käytössä kuvat kommunikoinnin tukena sekä tarvittaessa viittomat, joilla tuetaan osallisuutta niillä lapsilla, jotka eivät ilmaise itseään vielä puheella.

Fyysistä oppimisympäristöä voidaan strukturoida järjestämällä ympäristö niin, että se on selkeä ja siellä kaikella on paikkansa. Kuvat auttavat lasta hahmottamaan sekä jäsentämään ympäristöään ja siellä olevia asioita. Lapselle voidaan tehdä kuvitettu päiväjärjestys, joka käydään läpi kaikissa siirtymissä tai aina kun siirrytään toimesta toiseen. Kuvat ovat lapselle ikään kuin opaskylttejä mistä mitään löytyy. Rauhallinen ja hyvin strukturoitu fyysinen oppimisympäristö vähentää levottomuutta. Oppimisympäristöä muokkaamalla pystytään vaikuttamaan hyvin paljon lapsen keskittymiseen ja tarkkaavaisuuteen.

□ paikan valinta ruokailussa, ryhmätoiminnassa, jonottaessa siten, että ympäristöärsykkeet on minimoitu ja aikuisen fyysinen ohjaus on tarvittaessa saatavilla

Sosiaalista oppimisympäristöä voidaan strukturoida luomalla ryhmään myönteinen, hyväksyvä ja kannustava vuorovaikutuksen aikuisen mallittamana. Myönteinen vuorovaikutus ohjaa lasta oikeaan ja on täten selkeä ja kannustava. Myös yhdessä sovitut ja selkeät ryhmän säännöt strukturoivat lapsen sosiaalista oppimisympäristöä.

Pienryhmätoiminnassa lapset jaetaan pienempiin ryhmiin, jossa lapsen oppimista ja kasvua voidaan tukea yksilöllisesti. Pienryhmässä lapselle voidaan taata myös kuulluksi ja nähdyksi tuleminen ja lasta voidaan havainnoida paremmin.

Keuruun varhaiskasvatuksessa pienryhmätoiminnan aihepiirejä voivat olla mm.

- Askeleittain, sosiaalisia ja tunnetaitoja tukeva ohjelma
- KILI, kieli- ja liikunta ryhmä
- kielikerho S2 lapsille

Arjen työkaluilla edistetään lapsen oppimista ja kasvua, jäsentämällä ja selkeyttämällä oppimisympäristöä. Niitä tulee käyttää ryhmässä säännöllisesti ja johdonmukaisesti. Näin lapsi pystyy keskittymään ja oppimaan uusia asioita selkeässä ja rauhallisessa ympäristössä.

Oppimisympäristön muokkaaminen

- struktuuri
- kuvat
- ympäristön rauhallisuus
- myönteisyys ja osallisuus

Kuvien käyttö arjessa

- kuvitettu päiväjärjestys
- kuvanauha arjessa
- kuvataulut esim. ruokailusta, leikeistä
- kuvat oppimisympäristössä ohjaamassa lasta
- laulujen kuvittaminen
- kuvitettu reissuvihko

Pienryhmätoiminta

- toiminnan monipuolisuus ja suunnitelmallisuus
- tiimityön ja suunnittelun merkitys korostuu pienryhmätoiminnan toteutumisessa
- yhteistyö kodin kanssa/ kodin tarjoama tuki
- yksilöllistäminen
 - tehtävien yksilöllistäminen
 - yksilöllinen ohjaus
 - ohjeiden pilkkominen/ kuvittaminen/pikapiirtäminen

Varhaiskasvatuksen tuen suunnitelma

Mikäli nämä arjen peruspedagogiikan tuen muodot riittää, voidaan lapselle tehdä varhaiskasvatuksen tuen suunnitelma, jossa oppimisen ja kasvun tukea mietitään yksilöllisemmin ja mahdollisesti monialaisen asiantuntijatiimin kanssa. Varhaiskasvatuksessa tukitoimet ovat varhaiskasvatuksen tietoista tehostamista, suunnitelmallista päivittäisen ympäristön ja toiminnan arviointia ja muokkaamista lasten tarpeiden mukaisesti.

Lapsen kasvun ja oppimisen tuen lähtökohtana on avoin yhteistyö vanhempien kanssa. Tuen suunnittelussa lähdetään liikkeelle **lapsen vahvuuksista ja kiinnostuksen kohteista**, jotta tuki olisi lapselle mieleistä ja motivoivaa. Tärkeää on myös luoda tuen suunnittelun pohjaksi **kokonaiskuva lapsen kasvusta ja oppimisen tilanteesta sekä mahdollisista erityistarpeista**.

Varhaiskasvatuksessa tuki räätälöidään kunkin lapsen yksilöllisen tuen tarpeen mukaan kuitenkin niin, että se palvelee koko lapsiryhmää. Tuen suunnittelun tueksi pyydetään varhaiskasvatuksen erityisopettajan asiantuntemusta, jota konsultoimalla saadaan lapsen arkeen tarvittaessa erityispedagogista tukea. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on mukana suunnittelemassa lapsen yksilöllistä oppimisen ja kehityksen tukea, vastaa lapsen oppimisen ja kasvun tuen suunnitelman kirjaamisesta ja arvioinnista. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettaja suosittelee lasta ja perhettä muiden palveluiden pariin.

Monialaisia yhteistyökumppaneita ovat:

- toimintaterapeutti
- puheterapeutti
- fysioterapeutti
- terveyskeskuksen psykologi
- perheneuvola
- lasten neuvola
- sosiaalityö
- perhetyö
- maahanmuuttokoordinaattori

Monialaisen yhteistyön kautta voidaan tehostaa tukea kunkin lapsen ja perheen tarpeiden mukaan. Monialaisessa yhteistyössä hyödynnetään kaikkien lapsen kanssa työskentelevien asiantuntijuutta lapsen ja perheen parhaaksi. Tehokkaalla ja riittävällä tuella pyritään vähentämään myöhempää tuen tarvetta ja tuen tarpeen kasaantumista.

Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa lapsen tuki voi sisältää pedagogisia, rakenteellisia ja hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä seuraavasti:

- 1. Pedagogisia ratkaisuja** ovat oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut, lapsikohtaiset opetusmenetelmät ja työskentelytavat, tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä erityisten apuvälineiden käyttö. Lapsen tukeen voi liittyä myös viittomien ja kuvien käyttö tai muu kielen ja kommunikoinnin tukeminen. Oppimisympäristöön liittyviä ratkaisuja ovat struktuuri (fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen), myönteinen vuorovaikutus sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Pedagogisissa ratkaisuissa kuvataan myös ryhmässä käytettävät opetusmuodot, sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan työpanos. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja konsultoi ryhmän henkilökuntaa ja tarjoaa erilaisia erityispedagogisia ratkaisuja ryhmän käyttöön, vahvistaen näin ryhmän omaa pedagogiikkaa. Pedagoginen tuki on kokonaisvaltaista tukea eri toimintojen ohessa. Pedagogiset ratkaisut mietitään kunkin lapsen tuen tarpeen huomioon ottaen. Oppimisympäristöihin liittyvissä ratkaisuissa kuvataan, kuinka oppimisympäristöä on muokattu, jotta se palvelee lapsen tuen tarvetta. Esim. äänieristys, struktuuri jne. Opetusmenetelmissä ja työskentelytavoissa kuvataan, esimerkiksi hyötykö lapsi yksilöllisestä ohjauksesta, tarvitseeko lapsi kuvitetut/pilkotut toimintaohjeet, oman pukemisrauhan yms.

- 2. Rakenteellisina järjestelyinä** voidaan käyttää lapsimäärän pienentämistä ryhmässä ja/tai puuttua henkilöstön mitoitukseen tai rakenteeseen ryhmässä. Keuruulla lapsiryhmää voidaan pienentää anomalla tukea tarvitsevalle lapselle kahdenpaikkaisuus, jotta lapsen oppimista ja kehitystä tukemiseen saadaan resurssia. Kahdenpaikkaisuus haetaan erillisellä kaavakkeella ja päätöksen siitä tekee varhaiskasvatuksen vastaavat. Kahdenpaikkaisuus hakemuksessa tulee käydä ilmi, miten lapsen tuen tarve otetaan huomioon ryhmässä ja ryhmän toiminnassa, sekä miten lapsen tuen tarve otetaan suunnittelussa mukaan.

Kahdenpaikkaisuuden kriteerit

- lapselle on tehty Vasun tuen suunnitelma/lääkehoitosuunnitelma
- psykologin tai muun asiantuntijan lausunto
- diabetes tai muu sairaus, joka vaatii henkilökunnan erityisosaamista ja jatkuvaa huolenpitoa.
- useampia tukitoimia päivittäisessä käytössä
- erityinen huomioiminen ja ohjaaminen ryhmässä (esim. poikkeavan levottomasti tai keskittymättömästi käyttäytyvä lapsi, poikkeavan arka ja vetäytyvä lapsi, lapsi jolla on kommunikoinnin ja ymmärtämisen vaikeutta).
- säännöllinen pienryhmä- ja /tai yksilöohjaus kuntoutussuunnitelman mukaisesti
- tavanomaista perusteellisempi kehityksen seuranta
- tavanomaista tiiviimpi työskentely vanhempien kanssa
- yhteistyö erityistyöntekijöiden ja ulkopuolisten tahojen kanssa
- lapsiryhmän erityispiirteet (koko, koostumus, henkilökuntarakenteet yms.)

Henkilöstön mitoitukseen tai rakenteeseen liittyvissä ratkaisuissa Keuruun kaupungin varhaiskasvatuksessa on käytössä erityisvarhaiskasvatuksen lastenhoitajan resursseja, jotka sijoitetaan vuosittain tuen tarpeen mukaan ryhmiin. (Henkilöstön mitoitukseen tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut /Keuruun varhaiskasvatuksessa on kaksi erityislastenhoitajaa, jotka sijoitetaan vuosittain tuen tarpeen mukaan ryhmiin.) Tarpeen mukaan ryhmässä voi olla myös avustaja käytössä, kun lapsen tuen tarve on jatkuvaa, säännönmukaista ja arjen sujuvuuden/ turvallisuuden kannalta välttämätöntä.

- 3. Hyvinvointia tukevana järjestelyinä** on sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultointi.

Tuen muodot

Päivittäin käytössä olevat tuen muodot kirjataan lapsen tuen suunnitelmaan. Keuruulla tuen muotoina voi olla mm.

- apuvälineet
- eriyttäminen
- fysioterapia
- kahdenpaikkaisuus ryhmässä?
- kasvatuskeskustelut/ yhteistyö kodin kanssa
- lasten psykiatrian osastojakso
- lasten psykiatrian poliklinikan antama tuki
- leikkiterapia
- musiikkiterapia
- lapsen yksilöllinen ohjaus/ aikuisen henkilökuntainen tuki
- oppimisympäristön muokkaus
- pienessä ryhmässä työskentely/ pienryhmätoiminta
- psykologin antama tuki
- puheterapia
- toimintaterapia

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman rakenne ja sen laatimiseen ja arviointiin liittyvät käytännöt tuen aikana

Lapsen tuen suunnitelma laaditaan aina yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Tuen suunnitelma pohjautuu yhteistyöhön ja yhdessä tehtyyn havainnointiin lapsen tuen tarpeista, sekä jo annettujen tukimuotojen riittävyyden arviointia ja tuen konkreettista suunnittelua lapsen arkeen. Tuen suunnitelmassa otetaan huomioon lapsen vahvuudet ja rakennetaan tuki lapsen arkeen hänen vahvuudet ja mielenkiinnonkohteensa huomioon ottaen niin, että se palvelee parhaiten lapsen etua niin varhaiskasvatuksessa kuin kotona.

Lasten ja huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön käytännöt tuen aikana

Yhteistyö vanhempien kanssa tulee olla avointa ja luottamuksellista. Vanhempiin/huoltajiin ollaan yhteydessä, kun huoli on herännyt ja huoltajille kerrotaan, että varhaiskasvatuksen erityisopettajaa voidaan konsultoida tarvittaessa. Kaikki tieto kulkee huoltajien kautta ja jokaiseen siirrettävään/jaettavaan asiakirjaan pyydetään huoltajilta erillinen lupa. Lapsen tukea rakennettaessa osallistetaan vanhemmat mukaan toimintaan huomioimalla perhe osana lapsen pääasiallista kasvatusympäristöä. Kodin antama tuki kirjataan lapsen tuen suunnitelmaan.

Monialainen yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa

Eri toimijoiden vastuualueet kirjataan vasun tuen suunnitelmaan ja arvioidaan puolivuositain tai tarpeen mukaan. Lapsen tuki rakennetaan monialaista yhteistyötä hyödyntäen, jotta kaikilla toimijoilla on selvillä samat tavoitteet ja omat vastuualueet.

Toiminta siirtymävaiheessa ja tiedon siirtoon liittyvät käytännöt varhaiskasvatuksen aikana ja siirryttäessä esiopetukseen

Lastentarhanopettaja yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa huolehtii siitä, että tieto kulkee siirtymävaiheessa vanhempien luvalla hoitopaikasta toiseen tai esiopetukseen/ kouluun. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on siirtymävaiheessa aina mukana, kun lapsella on kirjattu tuen tarve. Muuten ryhmän lastentarhanopettaja/ vastaava työntekijä huolehtii tiedonsiirrosta. Varhaiskasvatussuunnitelma ja sen liitteenä oleva tuen suunnitelma säilytetään arkistointiohjeiden mukaisesti keskitetysti arkistossa lapsen siirtyessä kouluun. Opetuksen ja kasvatuksen kannalta välttämätön tieto voidaan siirtää ilman vanhempien lupaa.

Tulkitsemis- ja avustamispalveluihin sekä apuvälineisiin liittyvät hallinnolliset käytänteet

Tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä päätetään erityisen tuen päätöksen yhteydessä. Sivistyslautakunta päättää mahdollisista lisäresursseista delegointisäännön mukaisesti.

Lapsen tuen tarpeen arviointiin liittyvät käytännöt

Lapsen tuen tarve arvioidaan puolivuositain ja tarpeen mukaan. Tuen tarpeen arvioimisesta vastaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhdessä ryhmän lastentarhanopettajan kanssa.

Perhepäivähoidossa varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa tuen tarpeen arvioimisesta yhdessä perhepäivähoitajan kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kutsuu koolle tarvittavan monialaisen yhteistyöryhmän lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi.

Tuen arvioinnissa tulee näkyä mitä tukitoimia lapsen kanssa on käytetty, kuinka pitkään tukitoimet ovat olleet käytössä, onko käytetyistä tukitoimista ollut apua, sekä ovatko tukitoimet olleet riittävät ja tarkoituksenmukaiset. Tärkeää on kirjata kuinka tavoitteet ovat toteutuneet. Arvioinnissa tulee näkyä myös arvioinnin tulos, mitkä tukitoimet ovat olleet riittävät, mitä tukitoimia lisätään ja miten tukea tehostetaan.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, luku 5

5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta esiopetukseen paremmin sopivaa nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Kasvun ja oppimisen tuki ja lukuun 6 sisältyvä oppilashuolto muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta.

5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasaisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistymisen lapsille näkyväksi.

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetuksessa.

uen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja.

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saarnasta tuesta siirtyy myös perusopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea⁵⁷. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille on hyvä kertoa tuen mahdollisuudesta ja sen keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso luku 6 Oppilashuolto).

5.3 Yleinen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvuille, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, esiopetukseen soveltuvia opetusohjelmia ja osa-aikaista erityisopetusta. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää yleisen tuen aikana.

5.4. Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti⁵⁸ Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arviossa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista.
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista.
- lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet.
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea.
- arvio tehostetun tuen tarpeesta.

Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen, että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opettaja tai opettajat laativat yhdessä kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään muita asiantuntijoita. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa⁵⁹ Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta.

Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan.

Oppimissuunnitelma on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan.
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet.

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut.
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat.
- lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus.
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako.
- esiopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako.
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki.
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa.

Tuen seuranta ja arviointi

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat.
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta.
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt.

5.5. Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta⁶². Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista.

Sellaiselle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta häneile laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisulla pyritään ensisijaisesti turvaamaan lapsen oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi yksilökohtainen oppilashuolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys⁶³. Opetuksen järjestäjän päättämä toimitus, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä.
- oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.

Näiden kahden selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi. 6/4

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen oppimisen eteneminen.
- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista.
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista.
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet.
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea.
- arvio erityisen tuen tarpeesta.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen, että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi esiopetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös⁶⁵. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla. Päätös on aina perusteltava. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten⁷¹. Yleensä erityisen tuen päätös ehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.⁷² Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan.
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset, motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet.

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut.
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat.
- lapselle tarjottava erityisopetus.
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako.
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako.
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa.
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjatusta toiminnasta ja valvonnasta.

Tuen seuranta ja arviointi

- lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi. Sitä muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin⁷⁸ eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

5.6 Perusopetuslaissa säädetty tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa⁷⁹. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista esiopetuksessa tiedotetaan kaikille huoltajille. Sen toteuttamista suunnitellaan ja sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla⁸⁰. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien lasten kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkia tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten lasten kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Lapsen kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevalmiiden tulkkia tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea lasta kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Lapsen tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota esiopetusyksikön omalla henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arviossa. Erityistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

5.7 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan tuen järjestämisen käytännöt mahdollisimman konkreettisesti opetuksen järjestäjän määrittämällä tavalla. Opetussuunnitelmassa voidaan käyttää perusteiden tekstiä soveltuvin osin.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan:

Kasvun ja oppimisen tuen järjestäminen

- tuen käytännön järjestämiseen liittyvät keskeiset paikalliset linjaukset
- ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen toimintamallit
- toiminta niveltämissä ja tiedonsiirtoon liittyvät käytänteet
- kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden suunnitelmallinen seulonta tuen järjestämiseksi, arviointi tuen aikana sekä seuranta
- yhteistyö, vastuut ja työnjako esiopetuksesta vastaavan hallinnon sisällä sekä muiden hallintokuntien kanssa
- yhteistyö oppilashuollon palveluista vastaavien ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa tuen tarpeen arvioinnissa, tuen suunnittelussa, järjestämisessä sekä käytännön toteuttamisessa
- huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön keskeiset toimintaperiaatteet kasvun ja oppimisen tuen kysymyksissä
- kasvun ja oppimisen tukeen liittyvät toimivaltuudet eri hallintopäätöksissä

Yleinen tuki

- yleisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa

Tehostettu tuki

- tehostetun tuen käytännön järjestäminen
- pedagogisen arvion laadintaan liittyvät käytänteet
- toimintatavat lapsen tehostetun tuen aloittamisessa, toteuttamisessa ja päättämisessä
- oppimissuunnitelman laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet

- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken pedagogisen arvion ja oppimissuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa pedagogisen arvion ja oppimissuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä

Erityinen tuki

- • erityisen tuen käytännön järjestäminen
- • pedagogisen selvityksen laadintaan liittyvät käytänteet
- • huoltajan ja lapsen kuulemiseen liittyvä menettely
- • erityisen tuen päätöksen tekeminen
- • erityisen tuen päätöksen tarkistaminen
- • toimintatavat, kun erityinen tuki päätetään lopettaa ja tuki jatkuu tehostettuna tukena
- • HOJKSin laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet
- • yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken pedagogisen selvityksen ja HOJKSin laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- • menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
- • menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa pedagogisen selvityksen ja HOJKSin laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- • pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten kohdalla
- ° lapsen ohjautuminen pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, monialainen yhteistyö prosessissa
- ° opetuksen käytännön järjestäminen
- ° yhteistyö muun varhaiskasvatuksen kanssa sekä muu yhteistyö, eri toimijoiden vastuut ja työnjako
- ° yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa
- Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot
- • tuen käytännön järjestäminen
- • yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- • huoltajalle ja lapselle tiedottamiseen ja huoltajan ja lapsen kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät toimintatavat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa määritellään tulkitsemis- ja avustajapalveluihin sekä muihin opetuspalveluihin ja erityisiin apuvälineisiin liittyvät⁸¹ hallinnolliset käytänteet ja päätöksenteko opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Luku 7 Oppimisen ja koulunkäynnin tuki

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta. Oppilashuolto sisältyy lukuun 8[1]

7.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Näistä oppilas voi saada kerrallaan vain yhden tasoista tukea. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Näitä tukimuotoja voi käyttää kaikilla kolmella tuen tasolla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Oppilaan saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista.

Opetuksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana ovat sekä kunkin oppilaan että opetusryhmän vahvuudet ja oppimis- ja kehitystarpeet. Huomiota tulee kiinnittää oppimisen esteettömyyteen sekä oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Oppimisen ja koulunkäynnin tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä oppilaiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Opetusta ja tukea suunniteltaessa on otettava huomioon, että tuen tarve voi vaihdella tilapäisestä jatkuvaan, vähäisestä vahvempaan tai yhden tukimuodon tarpeesta useamman tukimuodon tarpeeseen.

Tuen tehtävänä on ehkäistä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä sekä pitkäaikaisvaikutuksia. On huolehdittava oppilaan mahdollisuuksista saada onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa sekä tuettava oppilaan myönteistä käsitystä itsestään ja koulutyöstä. Pedagoginen asiantuntemus ja opettajien sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö tuen tarpeen havaitsemisessa, arvioinnissa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Perusopetuslain mukaan opetukseen osallistuvalla on oikeus saada riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä[1]. Tuen tarpeen varhaiseksi havaitsemiseksi oppilaiden oppimisen edistymistä ja koulunkäynnin tilannetta tulee arvioida jatkuvasti. Ensimmäiseksi tarkastellaan koulussa käytössä olevia toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta oppilaalle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa oppilaalle aikaisempaa paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja. Arvioinnissa ja tuen suunnittelussa hyödynnetään mahdollisten muiden arviointien tuloksia ja otetaan huomioon oppilaalle aiemmin annettu tuki.

Tuki annetaan oppilaalle ensisijaisesti omassa opetusryhmässä ja koulussa erilaisin joustavin järjestelyin, ellei oppilaan etu tuen antamiseksi välttämättä edellytä oppilaan siirtämistä toiseen opetusryhmään tai kouluun. Erityisesti huolehditaan tuen jatkumisesta lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen, perusopetuksen sisällä sekä oppilaan siirtyessä perusopetuksesta toiselle asteelle.

[1]Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

7.1.1 Ohjaus tuen aikana

Jokaisen opettajan tehtävänä on ohjata tukea tarvitsevaa oppilasta koulunkäynnissä ja eri oppiaineiden opiskelussa. Ohjaus liittyy kaikkiin opetustilanteisiin, oppiaineisiin ja oppilaalle annettavaan arviointipalautteeseen. Ohjauksen tavoitteena on, että tukea tarvitsevan oppilaan itseluottamus, itsearviointi- ja oppimaan oppimisen taidot sekä kyky suunnitella tulevaisuuttaan vahvistuvat. Huomiota kiinnitetään oppilaan arjenhallinnassa, opintojen suunnittelu- ja opiskelutaidoissa tai yhteistyötilanteissa mahdollisesti ilmeneviin tuen tarpeisiin. Näitä taitoja vahvistetaan tarkoituksenmukaisilla ohjauksellisilla toimintatavoilla. Ohjauksella pyritään siihen, että oppilas oppii asettamaan tavoitteita oppimiselleen ja ottamaan vastuuta opiskelustaan.

Ohjauksen näkökulma otetaan huomioon arvioitaessa oppilaan tarvetta sekä tehostettuun että erityiseen tukeen. Osana pedagogista arviota tai pedagogista selvitystä arvioidaan oppilaan aikaisemmin saaman ohjauksen riittävyys ja vaikutus sekä oppilaan tarpeet ohjaukseen jatkossa. Oppimissuunnitelmaan tai HOJKSiin kirjataan myös oppilaan ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet. Ohjauksellista tukea suunniteltaessa tehdään tiivistä yhteistyötä oppilaan ja huoltajan kanssa sekä hyödynnetään myös oppilashuollon ja oppilasta mahdollisesti avustavan henkilöstön asiantuntemusta.

Päättövaiheen ohjauksessa etsitään yhdessä oppilaalle soveltuvia jatko-opintomahdollisuuksia ja selvitetään oppilaan tarvitseman tuen jatkuminen toisella asteella. Perusopetuksen päättövaiheessa tukea tarvitsevalle oppilaalle ja hänen huoltajalleen tulee antaa tietoa ja mahdollisuus keskustella oppilaanohjaajan ja oppilashuollon eri asiantuntijoiden kanssa oppilaan jatkokoulutukseen liittyvistä erityisistä kysymyksistä.

7.1.2 Kodin ja koulun yhteistyö tuen aikana

Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea[1]. Kun oppilaalla on tuen tarvetta, kodin ja koulun yhteistyön merkitys korostuu. Yhteistyötapoja ja toimintamalleja kehitetään koko perusopetuksen ajalle ja koulunkäynnin nivelvaiheisiin. Koulun henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön oppilaan tukeen liittyvissä asioissa. Huoltajalle annetaan tietoa niiden soveltamisesta koulun arjessa, esimerkiksi oppilasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojensaannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Koulun henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä kotiin heti, kun oppilaalla ilmenee oppimisen tai koulunkäynnin ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa.

Oppilaille ja huoltajille annetaan tietoa tuen saannin mahdollisuuksista, tuen kolmiportaisuudesta sekä käytettävissä olevista tukimuodoista. Huoltajia kannustetaan tukemaan osaltaan lapsensa tavoitteellista oppimista ja koulunkäyntiä. Oppilaan edistymisen ja tuen tarpeen arviointi sekä tuen suunnittelu ovat osa kodin ja koulun säännöllistä yhteistyötä. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Oppilas tai huoltaja ei voi kuitenkaan kieltäytyä perusopetuslaissa säädetyn tuen vastaanottamisesta. Oppilas voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea. Yksilökohtaisen oppilashuollon tuki perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää oppilaan tai tarvittaessa huoltajan suostumusta (katso luku 8 Oppilashuolto).

[1] Valtioneuvoston asetus (422/2012)

7.2 Yleinen tuki

Laadukas perusopetus on perusta oppilaan oppimiselle ja hyvinvoinnille. Oppimisen ja koulunkäynnin vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi opetusta eriyttämällä, opettajien keskinäisellä sekä muun henkilöstön yhteistyöllä, ohjauksella sekä opetusryhmiä joustavasti muuntelemalla. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen oppilaan tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata oppilaan tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä pedagogisia ratkaisuja sekä ohjaus- ja tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa osana koulun arkea. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Oppilaan ja huoltajan kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana voidaan käyttää kaikkia perusopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta ja oppiaineiden oppimäärien yksilöllistämistä. Oppilaan tuen tarpeisiin vastataan esimerkiksi tukiopetuksella, osa-aikaisella erityisopetuksella tai ohjauksen keinoin.

Oppimissuunnitelmaa voidaan tarvittaessa käyttää osana yleistä tukea. Tällöin oppimissuunnitelma sisältää soveltuvien osien samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava oppimissuunnitelma. Pidemmälle edistyneen oppilaan opiskelua voidaan syventää ja laajentaa oppimissuunnitelman avulla.

7.3 Tehostettu tuki

Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti [1]. Tehostettu tuki tulee järjestää laadultaan ja määrältään oppilaan yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, ja niin kauan kun oppilas sitä tarvitsee. Oppilaan tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Oppilas tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostettu tuki annetaan muun opetuksen yhteydessä joustavin opetusjärjestelyin.

Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia perusopetuksen tukimuotoja, lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta ja oppiaineiden oppimäärien yksilöllistämistä. Esimerkiksi osa-aikaisen erityisopetuksen, opintojen yksilöllisen ohjauksen ja kodin kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu tehostetun tuen aikana. Myös oppilashuollon osuutta oppilaan hyvinvoinnin edistäjänä ja ylläpitäjänä vahvistetaan.

Tukijärjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Tehostetun tuen aikana annettava tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan. Oppilaan ja huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä tulee seurata ja arvioida säännöllisesti tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä oppilasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

[1] Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

7.3.1 Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arviossa kuvataan

- oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanne koulun, oppilaan sekä huoltajan näkökulmista
- oppilaan saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- oppilaan vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä oppilasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta.

Yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Oppilaan opettaja tai opettajat yhdessä laativat kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita. Pedagogisen arvion laatimisessa hyödynnetään oppilaalle jo mahdollisesti osana yleistä tukea laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa[1]. Käsitelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

[1] Laki perusopetuslain muuttamisesta 16 a § (1288/2013)

7.3.2 Oppimissuunnitelma tehostetun tuen takia

Tehostetun tuen aikana oppilaalle järjestettävä tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan [1]. Oppimissuunnitelma on opetussuunnitelmaan perustuva kirjallinen suunnitelma oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä oppilaan tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata oppilaalle edellytykset edetä opinnoissaan ja edistää hänen hyvinvointiaan. Oppimissuunnitelma tukee kunkin opettajan oman työn suunnittelua ja opettajien keskinäistä sekä kodin kanssa tehtävää yhteistyötä. Oppimissuunnitelmasta huoltaja saa itselleen tietoa ja voi siten paremmin tukea lastaan. Suunnitelma antaa pohjan oppilaan edistymisen arvioinnille.

Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa[2]. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Oppilaan osuus suunnittelussa kasvaa siirryttäessä perusopetuksen

ylemmille luokille. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, niitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina oppilaan tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin oppilaan opetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Oppilaskohtaiset tavoitteet

- oppilaan näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan.
- oppilaan oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet sekä erityistarpeet.
- oppilaan oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin sekä koulunkäyntiin liittyvät tavoitteet.

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut.
- oppilaan tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, opiskelustrategiat, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- oppilaalle annettava tukiopeus ja osa-aikainen erityisopetus.
- opiskelun erityiset painoalueet eri oppiaineissa.
- oppilaan ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako.
- opetukseen osallistumisen edellyttämien perusopetuslain mukaisten tulkitsemis- ja avustajapalveluiden, muiden opetuspalveluiden, apuvälineiden ja kuntoutuspalveluiden järjestäminen sekä eri toimijoiden vastuunjako.
- yhteistyön toteuttaminen oppilaan ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki.

Tuen seuranta ja arviointi

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat.
- oppilaan ja huoltajan kanssa tehtävä arviointi oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanteesta sekä oppilaan itsearviointi.
- arvioinnissa käytettävät menetelmät joiden avulla oppilas voi osoittaa osaamistaan hänelle sopivin tavoin.
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta.
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt.

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Oppimissuunnitelma muissa tilanteissa

Oppimissuunnitelmaa käytetään, vaikka oppilas ei saisi tehostettua tukea, mikäli

- oppilas etenee eri oppiaineiden opinnoissa vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta oman opinto-ohjelman mukaisesti
- opetus järjestetään erityisin opetusjärjestelyin
- perusopetuksen 7-9 vuosiluokkien oppilas on otettu joustavan perusopetuksen toimintaan.

Näissä tilanteissa laadittava oppimissuunnitelma sisältää soveltuvin osin samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava oppimissuunnitelma.

[1] Perusopetuslaki 16 a § 3 mom. (642/2010)

[2] Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

7.4 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille oppilaille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Erityisen tuen tehtävänä on antaa oppilaalle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista tukea niin, että oppilas voi suorittaa oppivelvollisuutensa ja saa pohjan opintojen jatkamiselle peruskoulun jälkeen. Oppilaan itsetuntoa, opiskelumotivaatiota ja mahdollisuutta kokea onnistumisen ja oppimisen iloa vahvistetaan. Samoin tuetaan oppilaan osallisuutta ja vastuunottoa opiskelusta.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta oppilaan tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta[1]. Erityisopetus ja oppilaan saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Erityistä tukea saava oppilas opiskelee joko oppiaineittain tai toiminta-alueittain. Mikäli oppilas opiskelee oppiaineittain, hän opiskelee eri oppiaineissa joko yleisen tai yksilöllistetyn oppimäärän mukaisesti.

Sellaiselle oppilaalle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan oppilaan oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin. Nämä vaihtelevat oppimisen tavoitteiden ja sisältöjen sekä oppilaan henkilökohtaisten tarpeiden mukaisesti. Oppilaalla on perusopetuslain mukaan oikeus saada oppimisensa tueksi tukiovetusta ja osa-aikaista erityisopetusta myös osana erityisopetusta.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla oppilaalla on oikeus myös muuhun tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi ohjaus, yksilökohtainen oppilashuolto, tulkittsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

[1] Perusopetuslaki 17 § 1 mom. (642/2010)

7.4.1 Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys[1]. Yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä tuen tarpeiden selvittämisen, että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opetuksen järjestäjän päättämä toimitelin, viranhaltija tai työntekijä hankkii

oppilaan opetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen oppilaan oppimisen etenemisestä

oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen oppilaan saamasta tehostetusta tai erityisestä tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta.

Näiden kahden selvityksen perusteella opetuksen järjestäjä tekee kirjallisen arvion oppilaan erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.[2]

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- oppilaan oppimisen eteneminen.
- oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanne koulun, oppilaan sekä huoltajan näkökulmista.
- oppilaan saama tehostettu tai erityinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista.
- oppilaan vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet.
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä oppilasta voidaan tukea.
- arvio erityisen tuen tarpeesta.
- arvio ja perustelut sille, tarvitseeko oppilas yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään oppilaasta aiemmin laadittua pedagogista arviota ja oppilaan oppimissuunnitelmaa. Jos oppilas on jo saanut erityistä tukea, hyödynnetään aiemmin laadittua pedagogista selvitystä ja HOJKSia. Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, myös niitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla.

[1] Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010) ja hallintolaki (434/2003) 34 - 36 §

[2] Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010)

7.4.2 Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa. Päätös erityisestä tuesta tehdään hallintolain mukaisesti[1]. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkittamis- ja avustajapalvelut sekä muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen[2]. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, sillä huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla[3]. Päätös on aina perusteltava[4]. Päätöksen perustelut sisältyvät pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Yleensä erityisen tuen päätös tehdään, jos todetaan, ettei oppilaan saama tehostettu tuki ole riittänyt. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä myös ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten[5]. Jos erityisen tuen päätös tehdään perusopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua oppilaan tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Erityisen tuen tarpeellisuus tulee tarkistaa toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä[6]. Päättös tulee tarkistaa myös aina oppilaan tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistamista varten oppilaasta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli tarpeen todetaan jatkuvan, erityisestä tuesta tehdään uusi päätös. Mikäli katsotaan, että oppilas ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin oppilaalle ryhdytään antamaan tehostettua tukea.

[1] Hallintolaki (434/2003)

[2] Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

[3] Hallintolainkäyttölaki (586/1996) 14 § ja perusopetuslaki 42 § 2 mom. (642/2010)

[4] Hallintolaki 45 § 1 mom.

[5] Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010)

[6] Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

7.4.3 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.[\[1\]](#) Kaikki erityistä tukea saavan oppilaan tuki kirjataan HOJKSiin. Se on kirjallinen suunnitelma oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä opetusjärjestelyistä, pedagogisista menetelmistä ja oppilaan tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon ja erityisen tuen päätöksen sisältöön. HOJKSin laatimisessa voidaan hyödyntää oppilaalle osana tehostettua tukea tehtyä oppimissuunnitelmaa. Jos oppilas on jo saanut erityistä tukea, hyödynnetään aiemmin laadittua pedagogista selvitystä ja HOJKSia. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, niitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla. Oppilaan opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä[\[2\]](#). Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin oppilaan opetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Oppilaskohtaiset tavoitteet

- oppilaan näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- oppilaan oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet sekä erityistarpeet
- oppilaan oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä koulunkäyntiin liittyvät tavoitteet
- oppilaan kehitykseen, kuten sosioemotionaalisiin tai motorisiin taitoihin liittyvät tavoitteet
- oppiaineet ja aineryhmät sekä valinnaiset opinnot, joita oppilas opiskelee sekä oppiaineiden vuosiviikkotuntimäärät

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- oppilaan tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, opiskelustrategiat, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- oppilaalle annettava tukiopetus ja osa-aikainen erityisopetus

- opiskelun erityiset painoalueet eri oppiaineissa
- oppilaan ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Opetuksen järjestäminen

- oppilaan opetuksen järjestäminen muun opetuksen yhteydessä ja/tai erityisluokalla
- muun opetuksen yhteydessä opiskelevalle oppilaalle samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena annettava erityisopetus
- erityisluokalla opiskelevalle oppilaalle nimetty yleisopetuksen yhteistyöluokka ja suunnitelma oppilaan opiskelusta tässä luokassa
- oppilaan koulukuljetusten järjestelyt ja vastuut sekä suunnitelma kuljetusta odottavan oppilaan ohjatusta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisten tulkitsemis- ja avustajapalveluiden, muiden opetuspalveluiden, apuvälineiden ja kuntoutuspalveluiden järjestäminen sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen oppilaan ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- oppilaan mahdollinen osallistuminen aamu- ja iltapäivätoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

Tuen seuranta ja arviointi

- HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppilaan ja huoltajan kanssa tehtävä arviointi oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanteesta sekä oppilaan itsearviointi
- oppimisen arvioinnissa käytettävät menetelmät joiden avulla oppilas voi osoittaa osaamistaan hänelle sopivin tavoin
- HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Mikäli oppilas opiskelee yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, HOJKSiin kirjataan edellä mainittujen yleisten kohtien lisäksi

- luettelo niistä oppiaineista, joissa oppilaalla on yksilöllistetty oppimäärä
- yksilöllistettyjen oppiaineiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt
- yksilöllistettyjen oppimäärien mukaisesti opiskeltavien oppiaineiden arviointi suhteessa HOJKSissa määriteltuihin tavoitteisiin ja sisältöihin

Mikäli oppilas opiskelee toiminta-alueittain, HOJKSiin kirjataan edellä mainittujen yleisten kohtien lisäksi

- toiminta-alueittain opiskelevan oppilaan yksilölliset tavoitteet ja keskeiset sisällöt toiminta-alueittain
- oppilaan edistymisen arviointi suhteessa HOIKSissa hänelle määriteltuihin tavoitteisiin ja sisältöihin toiminta-alueittain

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisestä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, oppilaan tarpeiden mukaiseksi^[3]. Sitä muutetaan aina oppilaan tuen tarpeen tai opetuksen

tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

[1] Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

[2] Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

[3] Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

7.4.4 Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen ja opetuksesta vapauttaminen

Opetus järjestetään ottaen huomioon oppilaiden edellytykset ja se voi perustua erilaajuisiin oppimääriin[1]. Ensisijaisena tavoitteena on tukea oppilaan opiskelua siten, että yleisen oppimäärän mukaiset tavoitteet on mahdollista saavuttaa kaikissa oppiaineissa.

Eri oppiaineissa ilmeneviä vaikeuksia voidaan ennaltaehkäistä ja oppimista tukea erilaisilla eriyttämisen keinoilla ja perusopetuslaissa säädetyillä tukimuodoilla. Jos oppilaalle määritellään opiskelun erityiset painoalueet jossakin oppiaineessa, hän voi keskittyä opiskelussa tämän oppiaineen keskeisiin sisältöihin. Tällöin oppilas opiskelee oppiainetta vielä yleisten tavoitteiden mukaisesti ja hänen suorituksensa arvioidaan suhteessa yleiseen oppimäärään. Mikäli edes oppiaineen keskeisiin sisältöihin liittyvien tavoitteiden saavuttaminen hyväksytysti ei tuesta huolimatta ole oppilaalle mahdollista, oppiaineen oppimäärä voidaan yksilöllistää. Esimerkiksi kieli- ja kulttuuritausta, poissaolot, motivaation puute, puutteellinen opiskelutekniikka tai käyttäytymisen haasteet eivät sellaisenaan voi olla syynä oppimäärän yksilöllistämiseen, vaan oppilasta tulee tukea näissä asioissa.

Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen merkitsee oppilaan oppimiselle asetettavan tavoitetasen määrittelemistä hänen edellytystensä mukaiseksi. Tavoitteiden tulee kuitenkin olla oppilaalle riittävän haasteellisia. Oppimäärän yksilöllistämisestä määrätään erityisen tuen päätöksessä. Pedagoginen selvitys sisältää erilliset perustelut yksilöllistämiseksi kussakin oppiaineessa. Jokaisen oppiaineen kohdalla arvioidaan erikseen, voiko oppilas opiskella oppiainetta yleisen oppimäärän mukaan vai tuleeeko oppiaineen oppimäärä yksilöllistää. Jos yksilöllistettyjen oppiaineiden määrää on tarpeen myöhemmin lisätä tai vähentää, tehdään uusi pedagoginen selvitys ja sen pohjalta uusi erityisen tuen päätös.

Yksilöllistetyn oppimäärän tavoitteet ja sisällöt johdetaan oppiaineen luokka-asteen yleisistä tavoitteista ja sisällöistä, myös alempien luokkien tavoitteita ja sisältöjä voidaan soveltaa. Ne kuvataan riittävän selkeästi ja yksityiskohtaisesti oppilaan HOJKSissa. Tämä on tärkeää, koska oppilaan opetus ja arviointi toteutetaan HOJKSiin kirjatun perusteella kyseisessä oppiaineessa. Oppilaan suorituksia arvioidaan suhteessa HOJKSissa määriteltyihin, hänelle yksilöllisesti asetettuihin tavoitteisiin. Oppilaan opiskelua tuetaan lisäksi erilaisilla pedagogisilla järjestelyillä ja tarvittaessa eri tukimuodoilla. Kunkin oppiaineen opetuksesta vastaava opettaja, tai jos opettajia on useita, opettajat yhdessä, laativat edellä mainitut HOJKSin sisällöt.

Jos oppilas opiskelee yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, varustetaan kyseisen oppiaineen numeroarvosana ja sanallinen arvio tähdellä (*) sekä opintojen aikaisessa että päättöarvioinnissa. Todistuksen lisätietoja -kohtaan tulee maininta siitä, että oppilas on opiskellut tähdellä merkityt oppiaineet yksilöllistetyn oppimäärän mukaan. Sanallista arviointia voidaan käyttää numeroarvioinnin sijasta kaikilla vuosiluokilla ja myös päättötodistuksessa.

Oppimäärän yksilöllistäminen on ensisijainen vaihtoehto ennen oppilaan vapauttamista oppimäärän suorittamisesta. Vapauttamiseen oppimäärän opiskelusta tulee olla erityisen painavat syyt ja se perustuu jokaisen oppilaan kohdalla yksilölliseen harkintaan. Vapauttamisesta oppiaineen opiskelusta tehdään hallintopäätös perusopetuslain 18§:n perusteella. Jos oppilaalla on erityisen tuen päätös, vapauttamisesta päätetään erityisen tuen päätöksessä. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden oppiaineiden opiskelusta vapauttamisesta on säädetty erityissäännöksissä[2]. Oppilaalle, joka on muutoin kuin tilapäisesti vapautettu jonkin aineen opiskelusta, tulee järjestää vastaavasti muuta opetusta tai ohjattua toimintaa[3].

Oppiaineen oppimäärien yksilöllistäminen ja oppiaineesta vapauttaminen tehdään yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Heille tulee selvittää näiden toimenpiteiden vaikutukset jatko-opintoihin.

[1] Perusopetuslaki 3 § 2 mom. (477/2003) ja 11 § 1 mom. (453/2001)

[2] Valtioneuvoston asetus (422/2012) 9 § 2 mom.

[3] Perusopetusasetus 5 § 1 mom.

7.4.5 Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin[1]. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta[2]. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa erityisopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta[3]. Tarkoitus on vahvistaa oppilaan valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen.[4] Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta [5]. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.

- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää kahdeksan vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.[6]

Oppilaan tarve pidennettyyn oppivelvollisuuteen arvioidaan erityisen tuen päätöksen tarkistamisen yhteydessä. Jos todetaan, ettei oppilas enää kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, tehdään päätös pidennetyn oppivelvollisuuden päättämisestä, jonka jälkeen oppilas kuuluu yleisen oppivelvollisuuden piiriin. Tarvittaessa oppilaalle voidaan edelleen antaa erityistä tukea.

[1] Perusopetuslaki 25 § 2 mom.

[2] Perusopetuslaki 25 § 1 mom.

[3] Perusopetuslaki 9 § 2 mom.

[4] Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 86/1997)

[5] Perusopetuslaki 26 a § 1 mom. (1288/1999)

[6] Perusopetuslaki 27 §

7.4.5 Toiminta-alueittain järjestettävä opetus

Vaikeimmin kehitysvammaisten oppilaiden opetus voidaan järjestää oppiainejaon sijasta toiminta-alueittain[1]. Myös muulla tavoin vammaisen tai vakavasti sairaan oppilaan opetus voi olla oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä perusteltua järjestää toiminta-alueittain [2]. Opetuksen järjestämisestä oppiainejaon sijasta toiminta-alueittain päätetään erityisen tuen päätöksessä [3]. Opetus järjestetään toiminta-alueittain vain kun todetaan, ettei oppilas kykene opiskelemaan edes oppiaineiden yksilöllistettyjä oppimääriä. Toiminta-alueet ovat motoriset taidot, kieli ja kommunikaatio, sosiaaliset taidot, päivittäisten toimintojen taidot ja kognitiiviset taidot.

Toiminta-alueittain järjestävän opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle tietoja ja taitoja, joiden avulla hän suoriutuu mahdollisimman itsenäisesti elämässään. Opetuksen suunnittelun lähtökohtana ovat oppilaan vahvuudet. Koulupäivän eri tilanteita hyödynnetään oppimisessa, ja oppimisympäristöä kehitetään toimivaksi ja oppilasta motivoivaksi. Oppilaan yksilölliset tavoitteet ja keskeiset sisällöt sekä oppilaan edistymisen arviointi kuvataan HOJKSissa kullekin toiminta-alueelle. Tavoitteet asetetaan siten, että ne ovat saavutettavissa olevia ja oppilaalle mielekkäitä.

Toiminta-alueet voivat sisältää jonkin yksittäisen oppiaineen tavoitteita ja sisältöjä, jos oppilaalla on vahvuuksia tässä oppiaineessa. Opetuksen toteuttamisessa eri toiminta-alueiden sisältöjä voidaan yhdistää. Toiminta-alueittain järjestetyssä opetuksessa tuetaan oppilaan kokonaiskehitystä sekä edistetään ja ylläpidetään oppilaan toimintakykyä. Opetus suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Lisäksi tehdään opettajien keskinäistä sekä muun henkilöstön ja eri asiantuntijoiden välistä yhteistyötä.

Motoristen taitojen oppimisen tavoitteena on vahvistaa oppilaan kehon hahmotusta, edistää kokonais- ja hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä antaa mahdollisuuksia monipuolisesti harjoitella taitoja arjen eri tilanteissa. Motoristen taitojen opetuksen tulee

sisältää motoristen toimintojen suunnittelun ja ohjauksen, tasapainon, koordinaation, rytmin, kestävyys- ja lihasvoiman kehittämiseen liittyviä osa-alueita.

Kommunikaatiotaitojen oppimisen lähtökohtana on vuorovaikutuksen muodostuminen ja sen pohjalle rakentuva kommunikoinnin ymmärtämisen ja tuottamisen harjoittelu. Tavoitteena on, että oppilas on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa, tulee ymmärretyksi ja ymmärtää itsekin muita ryhmän oppilaita ja aikuisia. Oppilaalle turvataan mahdollisuus käyttää itselleen tarkoituksenmukaisia tapoja kommunikoida. Oppilaalla tulee olla tarvittaessa käytettävissään vaihtoehtoisia kommunikaatiokeinoja. Kielen ja kommunikaation opetus sisältää kielellistä tietoisuutta, ilmaisua, käsite- ja sanavarastoa, viittomien, merkkien, symbolien, kirjainten ja sanojen tunnistamista ja käyttöä sekä ajattelua kehittäviä osa-alueita. Kommunikaatiotaitoja harjoitellaan eri tilanteissa koulupäivän aikana.

Sosiaalisten taitojen oppimisen tavoitteena on oppilaan ryhmässä toimimisen taitojen ja osallisuuden kehittyminen. Opetuksen tulee sisältää erilaisissa ympäristöissä toimimista sekä vuorovaikutus- ja tunnetaitojen harjoittelua tukevia osa-alueita. Oppilaan itsetuntemusta ja oppimismotivaatiota tuetaan luomalla edellytykset onnistumisen kokemuksiin ja vahvistamalla myönteistä sosiaalisen oppimisen ilmapiiriä.

Kognitiivisten taitojen oppimisen tavoitteena on, että oppilas aktivoituu ja oppii käyttämään aistejaan ympäröivän todellisuuden hahmottamiseen. Opetuksen tulee tukea oppimiseen, muistamiseen ja ajattelemiseen liittyvien prosessien kehittymistä. Kognitiivisten taitojen oppimisen tulee sisältää aistien stimulointia ja harjoittamista, valinnan, luokittelun, ongelmanratkaisun ja päätöksenteon sekä syy-seuraussuhteen oppimista edistäviä osa-alueita. Oppimisen tavoitteena on kehittää lukemisen, kirjoittamisen ja matemaattisten taitojen perusvalmiuksia. Oppiaineiden sisällöistä voidaan saada aineistoa kognitiivisten taitojen oppimiseen.

Päivittäisten taitojen oppimisen tavoitteena on lisätä oppilaan aktiivista osallistumista ympäristönsä toimintaan sekä edistää omatoimisuutta ja itsenäistymistä. Opetuksen tulee sisältää terveyttä ja turvallisuutta, arjen taitoja, asumista ja ympäristössä liikkumista sekä vapaa-ajan viettoa käsitteleviä osa-alueita. Päivittäisten taitojen harjoittelu luo mahdollisuuksia motoristen taitojen, kielen ja kommunikaation, tieto- ja viestintätekniikan taitojen, sosiaalisten sekä kognitiivisten taitojen kehittymiselle ja harjoittelulle. Ne puolestaan vahvistavat päivittäisten taitojen hallintaa.

Toiminta-alueittain järjestetyssä opetuksessa arviointi tapahtuu toiminta-alueittain. Arviointi annetaan aina sanallisena. Mikäli jokin toiminta-alue sisältää yksittäisen oppiaineen tavoitteita ja sisältöjä, tämä voidaan kuvata osana sanallista arviointia tai todistuksen liitteessä.

[1] Valtioneuvoston asetus (422/2012) 9 § 3 mom.

[2] Perusopetuslaki 18 § 1 mom.

[3] Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

7.5 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

7.5.1 Tukiopetus

Oppilaalla, joka on tilapäisesti jäänyt jälkeen opinnoissaan tai muutoin tarvitsee oppimisessaan lyhytaikaista tukea, on oikeus saada tukiopetusta[1]. Tukiopetus tulee aloittaa heti, kun oppimiseen tai koulunkäyntiin liittyvät vaikeudet on havaittu, jotta

oppilas ei jäisi pysyvästi jälkeen opinnoissaan. Tukiopetuksella voidaan ehkäistä vaikeuksia ennakolta. Tukiopetusta tulee järjestää suunnitelmallisesti sekä niin usein kuin on tarpeen.

Tukiopetukselle on ominaista yksilöllisesti suunnitellut tehtävät, ajankäyttö ja ohjaus. Tukiopetuksen järjestämisessä tulee käyttää monipuolisia menetelmiä ja materiaaleja, joiden avulla voidaan löytää uusia tapoja lähestyä opittavaa asiaa. Ennakoivassa tukiopetuksessa uusiin opittaviin asioihin perehdytään jo etukäteen. Tukiopetuksella voidaan vastata myös poissaoloista johtuviin tuen tarpeisiin.

Koulutyö tulee suunnitella siten, että jokaisella oppilaalla on tarvittaessa mahdollisuus osallistua tukiopetukseen. Tukiopetusta annetaan joko oppilaan työjärjestyksen mukaisten, sellaisten oppituntien aikana, joihin tuen tarve liittyy, tai oppituntien ulkopuolella. Erilaisia joustavia ryhmittelyjä voidaan käyttää tukiopetuksen toteuttamisessa.

Aloitteen tukiopetuksen antamisesta oppilaalle tekee ensisijaisesti opettaja, sen voi tehdä myös oppilas tai huoltaja. Jokaisen opettajan tehtävänä on seurata oppilaan oppimista ja kasvua sekä mahdollista tuen tarpeen ilmenemistä. Tukiopetusta pyritään järjestämään yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Heille annetaan tietoa tukiopetuksen toteuttamistavoista ja merkityksestä oppimiselle ja koulunkäynnille, sekä oppilaan velvollisuudesta osallistua hänelle järjestettyyn tukiopetukseen.

Tukiopetusta voidaan antaa tuen kaikilla tasoilla. Osana pedagogista arviota ja selvitystä arvioidaan oppilaan aikaisemmin saaman tukiopetuksen riittävyys ja vaikutus sekä oppilaan tarpeet tukiopetukseen jatkossa. Oppimissuunnitelmaan ja HOJKSiin kirjataan myös tukiopetuksen tavoitteet ja antaminen.

[1] Perusopetuslaki 16 § 1 mom. (642/2010)

7.5.2 Osa-aikainen erityisopetus

Oppilaalla, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun opetuksen ohessa[1]. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan oppilaille, joilla on esimerkiksi kielellisiä tai matemaattisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, oppimisvaikeuksia yksittäisissä oppiaineissa, vaikeuksia opiskelutaidoissa, vuorovaikutustaidoissa tai koulunkäynnissä. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa oppilaan oppimisedellytyksiä ja ehkäistä oppimisen ja koulunkäynnin vaikeuksia.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään oppilaan saamaan muuhun opetukseen. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamista suunnitellaan, sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä oppilaan ja huoltajan kanssa.

Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista tiedotetaan oppilaille ja huoltajille. Osa-aikaista erityisopetusta pyritään järjestämään yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Heille annetaan tietoa sen merkityksestä oppimiselle ja koulunkäynnille, sekä oppilaan velvollisuudesta osallistua siihen.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla. Tehostetun tuen aikana osa-aikaisen erityisopetuksen merkitys tukimuotona yleensä vahvistuu. Oppilas voi saada osa-aikaista erityisopetusta myös erityisen tuen aikana ja opiskellessaan erityisluokassa.

Osana pedagogista arviota ja selvitystä arvioidaan oppilaan aikaisemmin saaman osa-aikaisen erityisopetuksen riittävyys ja vaikutus sekä oppilaan tarpeet osa-aikaiseen erityisopetukseen jatkossa. Oppimissuunnitelmaan ja HOJKSiin kirjataan myös osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja antaminen.

[1] Perusopetuslaki 16 § 2 mom. (642/2010)

7.5.3 Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja apuvälineet

Oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut sekä erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla[1]. Tarkoituksena on turvata oppilaalle oppimisen ja koulunkäynnin perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikkina koulupäivinä.

Oppilaalle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien oppilaiden kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkia tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten oppilaiden kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Oppilaan kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevammaisten tulkkia tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea oppilaita kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida oppilaan ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee oppilasta päivittäisissä tilanteissa oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvien tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa muun henkilöstön kanssa. On tärkeää, että työn- ja vastuunjako on selkeä.

Avustajan antama tuki edistää oppilaan itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajapalvelun tavoitteena on tukea yksittäistä oppilasta siten, että hän kykenee ottamaan yhä enemmän itse vastuuta oppimisestaan ja koulunkäynnistään. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle oppilaalle tai koko opetusryhmälle.

Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Oppilaan kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat oppilasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti ja niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Oppilaan kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Oppilaan tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota oman koulun henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten oppilaille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan moniammatillisena yhteistyönä hyödyntäen oppilaan ja huoltajan antamia tietoja ja mahdollisten koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan oppilaan palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arviossa. Erityistä tukea saavan oppilaan palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle oppilaalle mahdollisista palveluista ja erityisistä apuvälineistä tehdään hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

7.6 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan tuen järjestäminen käytännössä mahdollisimman konkreettisesti alla olevissa asioissa.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen käytännön järjestämiseen liittyvät keskeiset paikalliset linjaukset

- ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen toimintamallit (loppu omaksi kohdaksi)
- toiminta ja yhteistyö nivelvaiheissa
- oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeiden suunnitelmallinen seulonta tuen järjestämiseksi
- yhteistyö, vastuut ja työnjako opetustoimessa sekä muiden hallintokuntien kanssa
- yhteistyö oppilashuollon palveluista vastaavien ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa tuen tarpeen arvioinnissa, tuen suunnittelussa, järjestämisessä sekä käytännön toteuttamisessa
- kotien kanssa tehtävän yhteistyön keskeiset toimintaperiaatteet oppimisen ja koulunkäynnin tuen kysymyksissä
- oppimisen ja koulunkäynnin tukeen liittyvät toimivaltuudet eri hallintopäätöksissä

Yleinen tuki

- yleisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa
- Tehostettu tuki
- tehostetun tuen käytännön järjestäminen
- pedagogisen arvion laadintaan liittyvät käytänteet
- toimintatavat oppilaan tehostetun tuen aloittamisessa, toteuttamisessa ja päättämisessä
- oppimissuunnitelman laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken pedagogisen arvion ja oppimissuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat ja yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa pedagogisen arvion ja oppimissuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa

Erityinen tuki

- erityisen tuen käytännön järjestäminen
- pedagogisen selvityksen laadintaan liittyvät käytänteet
- oppilaan ja huoltajan kuulemiseen liittyvä menettely

- erityisen tuen päätöksen tekeminen
- erityisen tuen päätöksen tarkistaminen
- toimintatavat, kun erityinen tuki päätetään lopettaa ja tuki jatkuu tehostettuna tukena
- HOJKSin laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken pedagogisen selvityksen ja HOJKSin laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
- menettelytavat ja yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa pedagogisen selvityksen ja HOJKSin laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- oppimäärän yksilöllistämiseen liittyvät toimintatavat osana pedagogisen selvityksen laadintaa, erityisen tuen päätöstä ja HOJKSin laatimista.
- pidennetyn oppivelvollisuuden järjestäminen

o lapsen ohjautuminen pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, monialainen yhteistyö prosessissa

o opetuksen käytännön järjestäminen

o yhteistyö esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen kanssa sekä muu yhteistyö, eri toimijoiden vastuut ja työnjako

o yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa

o eri oppiaineiden mahdollinen yhdistäminen oppiainekokonaisuuksiksi tai jakaminen osa-alueisiin sekä niiden tarkempi kuvaus

o tavoitteiden, sisältöjen ja menetelmien tarkempi kuvaus toiminta-alueittain

Perusopetuslaissa säädetty tukimuodot

- käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- oppilaalle ja huoltajille tiedottamiseen ja oppilaan ja huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät toimintatavat

Opetussuunnitelmassa määritellään tulkitsemis- ja avustajapalveluihin sekä muihin opetuspalveluihin ja erityisiin apuvälineisiin liittyvät hallinnolliset käytänteet ja päätöksenteko opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla[2].

[1] Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

[2] Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

Perusopetuslain mukainen oppimisen ja koulunkäynnin tuki

KEURUUN KAUPUNKI

Hyväksytty sivistyslautakunnassa 15.5.2012 § 48

Päivitetty 25.6.2013 § 49

Päivitetty 19.05.2015 § 21

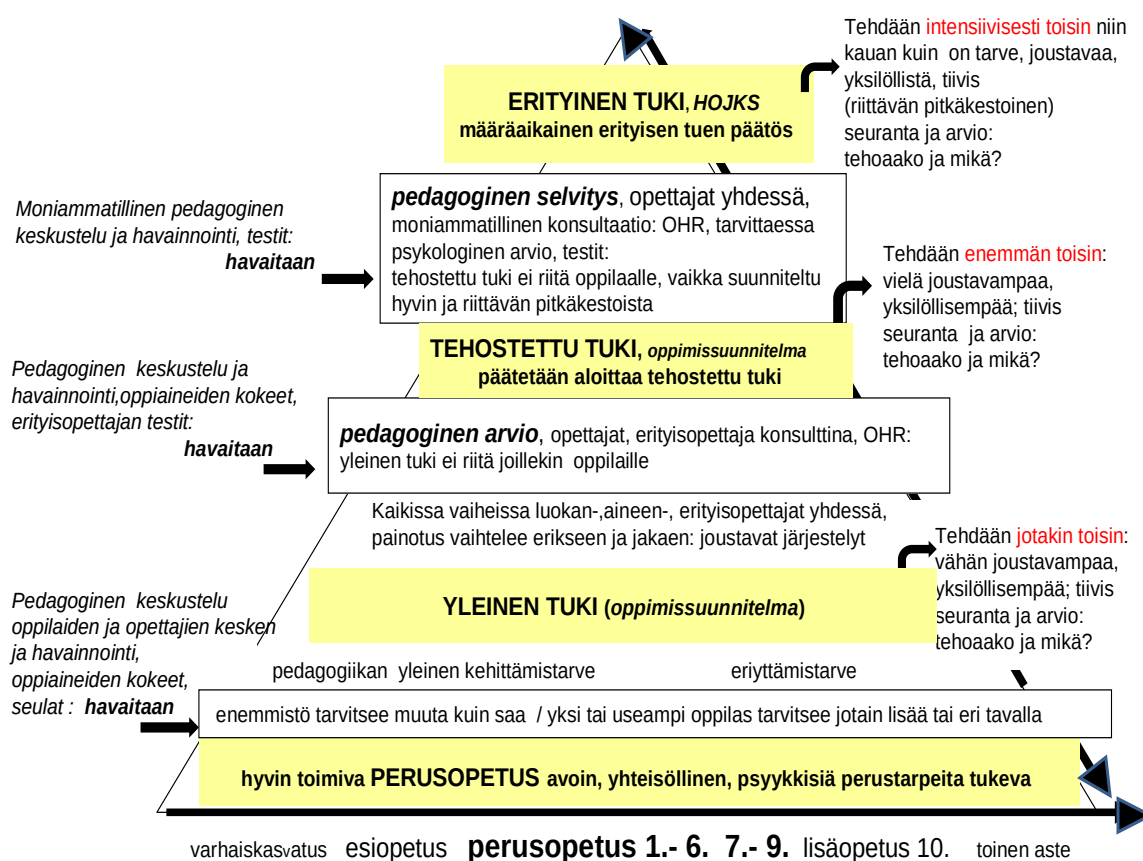
Sisällys

1.	<i>Oppimisen kolmiportainen tuki.....</i>	5
1.1.	Yleinen tuki	7
1.2.	Tehostettu tuki	7
1.3.	Eriytynen tuki	8
1.4.	Kehitysvammaisten ja vaikeasti vammaisten lasten tuki.....	8
1.5.	Oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestäminen	9
2.	<i>Oppimisen ja koulunkäynnin tukeen osallistuvat tahot.....</i>	10
2.1.	Esiopetuksessa annettava tuki	10
2.2.	Perusopetuksessa annettava tuki.....	11
3.	<i>Eriyistapauksia</i>	13
3.1.	Oppilaan siirtyminen vuosiluokkiin sitomattomaan opetukseen	13

1. Oppimisen kolmiportainen tuki

Jokaisella oppilaalla on oikeus hyvään koulupäivään, joka muodostuu mm. laadukkaasta perusopetuksesta, kasvua ja kehitystä tukevasta toimintakulttuurista, yhteisöllisyyden kokemuksesta ja toimivasta kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä. Emotionaalisesti ja fyysisesti turvallinen oppimisympäristö tukee oppimista monin tavoin ja vähentää oppimisen esteitä.

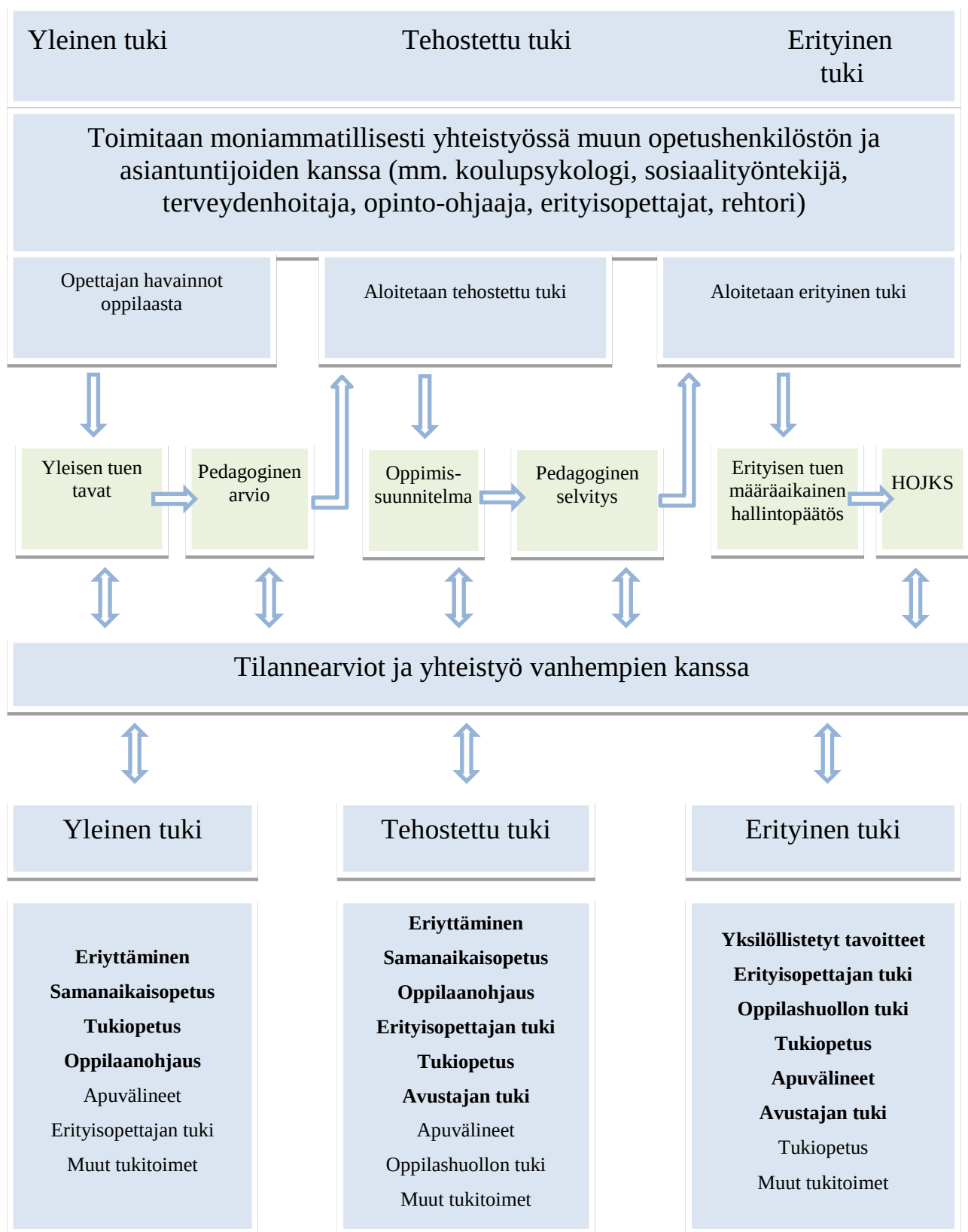
Oppilas saattaa kuitenkin tarvita oppimisen avuksi tukea joko tilapäisesti tai pitkäaikaisesti. Oppimista ja koulunkäyntiä voidaan koulupäivän aikana tukea erilaisilla toimilla. Puhutaan ns. kolmiportaisesta tukijärjestelmästä, jossa tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasoja voidaan käyttää joustavasti. Tukimuodoista pyritään löytämään ne, jotka hyödyttävät oppilasta parhaiten. Varhaisen tuen ja varhaisen puuttumisen periaatteen mukaan oppilaalla on oikeus saada tukea oppimiseensa heti, kun tarvetta siihen ilmenee. (kts. POL 30 § 1 mom).

vanhemmat: kaikki toiminta yhteistyössä vanhempien kanssa **oppilashuoltoryhmä:** suunnittelu, organisaatio, seuranta

Kuvio 1. Tuen kolmiportaisuus ja tukitoimien asteittainen vahvistuminen. (Helsingin yliopiston Kehittävän arvioinnin keskus, 2010)

Oppilaan pedagogisen tuen prosessikaavio

Kuvio 2. Tuen prosessikaavio. Tukitoimien vaiheittainen eteneminen ja siihen liittyvät toimenpiteet ja dokumentointi.

1.1. Yleinen tuki

Yleisen tuen tarkoituksena on puuttua oppimisen ja koulunkäynnin pulmiin heti niiden ilmettyä. Yleinen tuki on pääasiassa luokan- ja aineenopettajan sekä muiden oppilaan opetuksesta ja/ tai ohjauksesta vastaavien henkilöiden antamaa, usein tilapäistä tukea. Useimmat oppilaat tarvitsevat yleistä tukea jossain koulunkäynnin vaiheessa esim. poissaolojen, sairauden tai muiden oppimista heikentävien syiden takia.

Oppilaiden koulunkäyntiä ja oppimista tukevia yleisen tuen työmuotoja ovat mm.

- eriyttäminen,
- tukiopetus,
- oppilaan ohjaus,
- samanaikaisopetus,
- tiimiopetus ja
- osa-aikainen tai konsultoiva erityisopetus.

Yleisen tuen vaiheessa työtapoja kehitetään vastaamaan oppilaan tarpeita siten, että

- parannetaan ja vaihdellaan oppimisympäristöjä,
- käytetään monipuolisia opetusmenetelmiä,
- tuetaan oppilaan oppimista ja
- tiivistetään eri toimijoiden yhteistyötä.

Erityisopettajien koko luokalle tekemät kartoitukset ja seulonnat ovat yleisen tuen keino löytää varhain tuen tarpeessa olevat oppilaat ja siten puuttua mahdollisimman varhain heidän oppimisvaikeuksiinsa.

Yleisestä tuesta on lisää tietoa Keuruun kaupungin opetussuunnitelmassa.

1.2. Tehostettu tuki

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen portailla voidaan edetä oppilaan tuen tarpeen muuttuessa vähäisemmästä tuesta laajempaan tai laajemmasta vähäisempään tukeen. Tehostettua tukea annetaan silloin kun yleisen tuen toimenpiteet eivät riitä. Tehostettua tukea voidaan antaa myös silloin, kun erityisen tuen toimenpiteitä ei enää tarvita ja tukea voidaan keventää.

Tehostettu tuki rakentuu esi- ja/ tai perusopetuksen yleisen tuen muodoille ja käytössä oleville tukikäytänteille (mm. kodin ja koulun yhteistyö, ohjaus, joustavat ryhmittelyt, eriyttäminen, tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus jne). Tehostettu tuki on yleistä tukea suunnitelmallisempaa ja systemaattisempaa ja se kirjataan oppilaan oppimissuunnitelmaan.

Tehostetusta tuesta on lisää tietoa Keuruun kaupungin opetussuunnitelmassa.

1.3. Erityinen tuki

Erityisen tuen tavoitteena on oppilaan kokonaisvaltainen oppimisen ja koulunkäynnin tukeminen siten, että hän voi suorittaa oppivelvollisuutensa ja saada pohjan opintojen jatkamiselle peruskoulun jälkeen. Erityisen tuen tehtävänä on myös vahvistaa oppilaan itsetuntoa ja opiskelumotivaatiota ja kannustaa häntä ottamaan edellytystensä puitteissa vastuuta opiskelustaan.

Erityinen tuki muodostuu erityisen tuen päätökseen perustuvasta opetuksesta ja muista perusopetuksen tukimuodoista. Erityinen tuki suunnitellaan oppilaalle henkilökohtaisesti ja yksilöllisesti käyttämällä joustavasti ja tarpeen mukaan erilaisia tukimuotoja.

Erityisen tuen vaiheessa oppiaineiden sisältöjä voidaan yksilöllistää. Tällöin hänen arviointinsa perustuu oppilaan henkilökohtaisiin tavoitteisiin. Oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), jossa oppimisen tavoitteet ja sisällöt sekä oppilaan saamat tukitoimet on määriteltä. Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden mukaan.

Erityisestä tuesta on tarkemmin Keuruun kaupungin opetussuunnitelmassa.

1.4. Kehitysvammaisten ja vaikeasti vammaisten lasten tuki

Kehitysvammaisten tuen järjestämisessä kehitysvammaisten kuntoutus- ja toiminnanohjaaja on avainasemassa. KEVA-neuvolatiimiin kuuluvat kuntoutus- ja toiminnanohjaajan lisäksi lääkäri, terveydenhoitaja, sosiaalityöntekijä ja tarvittaessa psykologi ja lapsen terapeutteja.

Kehitysvammaisten palveluista löytyy lisätietoa linkistä:

http://www.keuruu.fi/perusturva/vammaispalvelut/kehitysvammaisten_palvelut.html
<http://www.keuruu.fi/perusturva/vammaispalvelut.html>

Kehitysvammaisten ja vaikeasti vammaisten esikoulu- ja kouluikäisten lasten asiantuntijaryhmä muotoutuu kunkin lapsen omista tarpeista. Vammaisen oppilaan asiantuntijaryhmään voivat kuulua oppilaan vanhempien lisäksi opettaja, kuntoutus- ja toiminnanohjaaja, terveydenhoitaja, rehtori, sosiaalityöntekijä, psykologi ja tarvittaessa terapeutteja ja muita oppilaan kanssa työskenteleviä. Oppilaan asioita käsiteltäessä hänen mielipiteensä on pyrittävä selvittämään ja ottamaan huomioon.

1.5. Oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestäminen

Perusopetuslaki 16 a § 2 mom. (30.12.2013/1288)

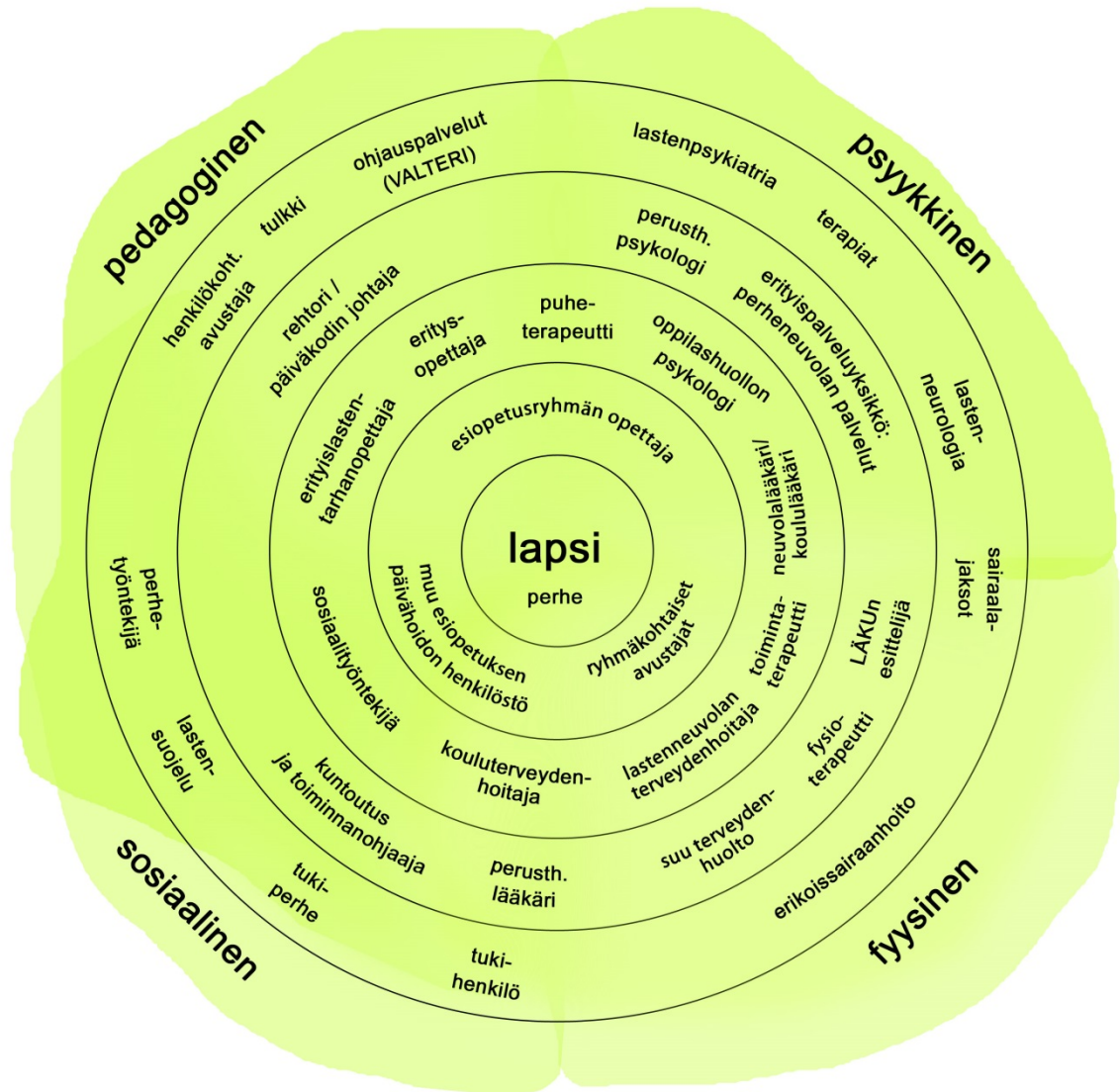
Tehostetun tuen aloittaminen ja järjestäminen käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen **moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa.**

Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (30.12.2013/1288)

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa siten kuin hallintolain (434/2003) 34 §:ssä säädetään sekä hankittava oppilaan opetuksesta vastaavilta selvitys oppilaan oppimisen etenemisestä ja **oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehty selvitys oppilaan saamasta tehostetusta tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta sekä tehtävä näiden perusteella arvio erityisen tuen tarpeesta** (pedagoginen selvitys). Pedagogista selvitystä on tarvittaessa täydennettävä psykologisella tai lääketieteellisellä asiantuntijalausunnolla tai vastaavalla sosiaalisella selvityksellä.

2. Oppimisen ja koulunkäynnin tukeen osallistuvat tahot

2.1. Esiopetuksessa annettava tuki

Kuvio 3. Oppimisen ja koulunkäynnin monialainen tuki esiopetuksessa

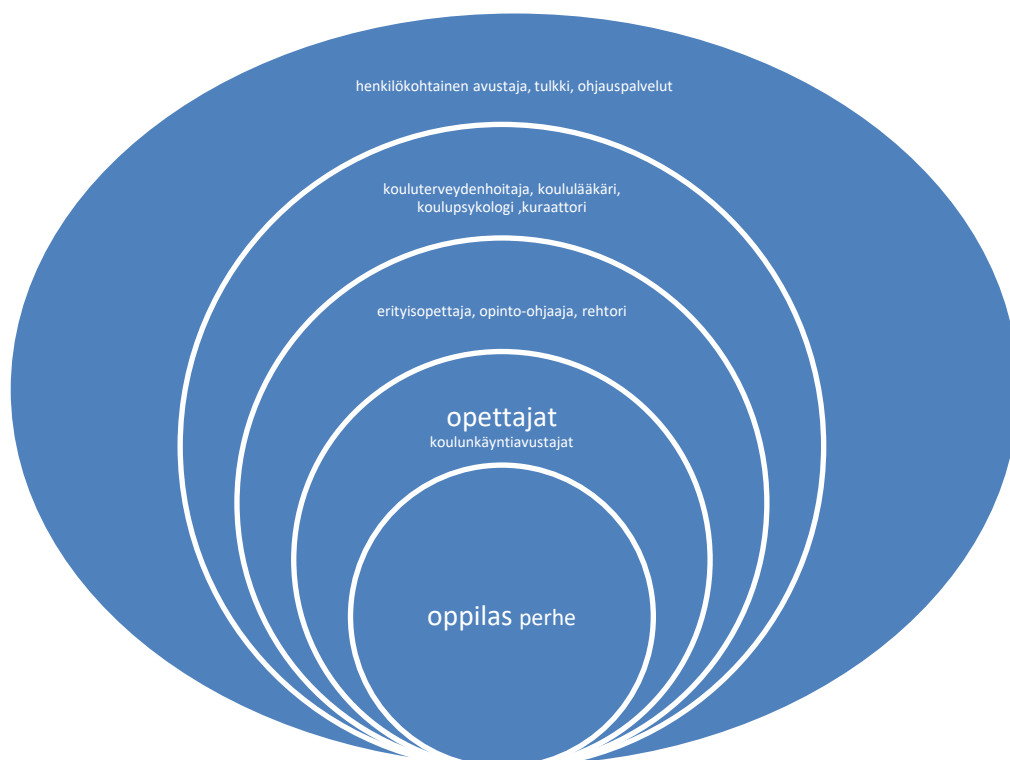
Esiopetuksen aikana annettavasta tuesta ja sen järjestämisestä on tarkemmin kerrottu esiopetuksen opetussuunnitelmassa. Esiopetuksen tukea voi kuvata myös kuviolla, jonka keskiössä on lapsi ja hänen perheensä. Esikouluikäinen lapsi saa tukea kasvulleen ja oppimiselleen esiopetuksen ja päivähoidon henkilöstöltä (ensimmäinen kehä ympyrän keskeltä).

Lapsen oppimisen ja koulunkäynnin tuki on kuvattu seuraavana (päivähoitokehän ympärillä oleva kehä). Lapsen tuen tarve arvioidaan huoltajien kanssa yhteistyössä asiantuntijoita konsultoiden. Tukitoimet suunnitellaan huoltajan ja lapsen iän huomioon ottaen myös lapsen suostumuksella koottavassa

asiantuntijaryhmässä. Asiantuntijaryhmä kootaan tapauskohtaisesti lapsen kanssa työskentelevistä ja lapsen läheisistä sekä tarvittavista asiantuntijoista.

Seuraava kehä kuvaa sosiaalitoimen, terveystoimen ja koulutoimen palveluita, joita esikouluikäinen lapsi voi tarvita. Uloin kehä kuvaa erityispalveluja, joita vain muutamat lapset tarvitsevat.

2.2. Perusopetuksessa annettava tuki

Kuvio 4. Oppimisen ja koulunkäynnin pedagoginen tuki perusopetuksessa

Sisäkkäiset kehät kuvaavat oppimisen ja koulunkäynnin tukea. Sisin ympyrä kuvaa oppilasta ja hänen perhettään toiminnan keskiössä. Seuraavilla, keskustasta ulospäin olevilla kehillä esitetään tuki jokaista oppilasta koskevasta arjen toiminnasta erityispalveluihin, joita tarvitsee ainoastaan osa oppilaista.

Oppimisen tuki on oppilaan subjektiivinen oikeus. Ensimmäisellä kehällä ovat arjen työtä oppilaan tukemisessa tekevät opettajat ja koulunkäyntiavustajat. Opettajat vastaavat oppilaan tuesta ensi vaiheessa. Koulunkäyntiavustaja voi olla luokan yhteinen tai oppilaan henkilökohtainen tuen antaja arjen tilanteissa.

Toisella kehällä on muu opetushenkilöstö kuten erityisopettaja ja yläkoulun opinto-ohjaaja. Seuraava kehä koostuu muista asiantuntijoista, joita koulussa ovat koulupsykologi, kuraattori, terveydenhoitaja ja koululääkäri. Asiantuntijat toimivat kukin oman pääasiallisen tehtävänsä ja osaamisensa mukaan. He arvioivat oppilaan tuen tarpeen, suunnittelevat hänelle annettavaa tukea ja oppilaan tarpeiden mukaan voivat myös osallistua tuen järjestämiseen ja käytännön

toteuttamiseen. Asiantuntijoita voi myös konsultoida oppilaan oppimisen ja koulukäynnin tukemisessa.

Oppilaan tuen järjestämisestä vastaa rehtori. Hän on seuraavalla kehällä yhdessä niiden henkilöiden kanssa, jotka ovat tarvittaessa mukana oppilaan tuen tarpeen arvioinnissa, suunnittelussa ja toteuttamisessa. Rehtori tekee päätöksen erityisen tuen tarpeesta ja huolehtii, että oppilas saa tarvitsemansa tuen. Tukitoimet laajenevat oppilashuoltoryhmän jälkeen seuraavalle kehälle oppilaan tuen tarpeen mukaan.

linkki: Koulun asiantuntijat

3. Erityistapauksia

3.1. Oppilaan siirtyminen vuosiluokkiin sitomattomaan opetukseen

Oppilas voi siirtyä vuosiluokkiin sitomattomaan opetukseen, kun oppilaan edistyminen poikkeaa luokkatason tavoitteista.

Perusopetuslaki 628/1998 sanoo erityisjärjestelyistä:

18 § Erityiset opetusjärjestelyt

Oppilaan opiskelu voidaan järjestää osittain toisin kuin tässä laissa ja sen nojalla säädetään ja määrätään, jos:

- 1) oppilaalla katsotaan joltakin osin ennestään olevan perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot ja taidot;*
- 2) perusopetuksen oppimäärän suorittaminen olisi oppilaalle olosuhteet ja aikaisemmat opinnot huomioon ottaen joltakin osin kohtuutonta; tai*
- 3) se on perusteltua oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä.*

Perusopetuslaissa on arvioinnista

22 § Oppilaan arviointi

Oppilaan arvioinnilla pyritään ohjaamaan ja kannustamaan opiskelua sekä kehittämään oppilaan edellytyksiä itsearviointiin. Oppilaan oppimista, työskentelyä ja käyttäytymistä tulee arvioida monipuolisesti.

Opintosuoritusten arvioinnista ja opinnoissa etenemisestä on voimassa, mitä niistä asetuksella säädetään ja opetushallitus määrää. Todistuksiin merkittävistä tiedoista päättää opetushallitus.

Perusopetusasetuksella 852/1998 on määrätty lisäksi näin:

10 § Arviointi opintojen aikana

Oppilaan opintojen edistymisestä sekä oppilaan työskentelystä ja käyttäytymisestä on annettava riittävän usein tietoa oppilaalle ja hänen huoltajalleen. Tietojen antamisesta määrätään tarkemmin opetussuunnitelmassa.

Kunkin lukuvuoden päättyessä oppilaalle tulee antaa todistus, johon merkitään oppilaan opinto-ohjelma ja oppiaineittain tai aineryhmittäin arvio siitä, miten oppilas on saavuttanut asetetut tavoitteet, sekä arvio oppilaan käyttäytymisestä. Opetushallitus määrää, mitkä oppiaineet voidaan arvioida yhdessä.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu arvio annetaan numeroin tai sanallisesti.

Numeroarvostelussa käytetään asteikkoa 4—10. Arvosana 5 osoittaa välttäviä, 6 kohtalaisia, 7 tyydyttäviä, 8 hyviä, 9 kiitettäviä sekä 10 erinomaisia tietoja ja taitoja. Hylätty suoritus merkitään arvosanalla 4. Sanallista arviota voidaan käyttää, jollei opetushallitus toisin määrää:

- 1) arvioinnissa 1—7 vuosiluokalla;*
- 2) valinnaisena aineena opetettavan aineen tai aineryhmän arvioinnissa;*

3) perusopetuslain 25 §:n 2 momentissa tarkoitetun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden arvioinnissa;

4) niiden oppilaiden arvioinnissa, joiden äidinkieli on, suomen ja ruotsin kieltä lukuun ottamatta, muu kuin opetuksessa käytettävä kieli, päättöarviointia lukuun ottamatta; sekä

5) aina numeroarvostelun lisäksi.

11 § Opinnoissa eteneminen ja vuosiluokalta siirtyminen

Oppilas, joka on saanut vuosiluokan oppimäärään sisältyvissä eri oppiaineissa vähintään välttäviä tietoja tai taitoja osoittavan numeron taikka vastaavan sanallisen arvion, siirtyy lukuvuoden koulutyön päätyttyä seuraavalle vuosiluokalle. Oppilaalle, jonka suoritus on hylätty, tulee varata mahdollisuus opetukseen osallistumatta osoittaa saavuttaneensa asianomaisessa aineessa hyväksyttävät tiedot ja taidot. Mahdollisuus voidaan antaa myös lukuvuoden koulutyön päätyttyä.

Oppilas voidaan jättää vuosiluokalle, jos hän ei ole opintojen aikana eikä erillisessä kokeessa suorittanut 1 momentissa tarkoitettuja eri aineiden opintoja hyväksytysti tai jos sitä on oppilaan yleisen koulumenestyksen vuoksi pidettävä tarkoituksenmukaisena. Opetushallitus voi määrätä, milloin suorituksen hylkääminen jossakin aineessa ei aiheuta vuosiluokalle jäämistä. Vuosiluokalle jäävän oppilaan suoritukset asianomaiselta luokalta raukeavat.

Opetussuunnitelmassa voidaan määrätä, että eri oppiaineiden opinnoissa voidaan edetä vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta oppilaan oman opinto-ohjelman mukaisesti. Opetussuunnitelmassa määrätään opintokokonaisuuksista, joiden suorittaminen hyväksytysti on edellytyksenä opinnoissa etenemiseen asianomaisessa aineessa. Oppilas siirtyy lukuvuoden koulutyön päätyttyä seuraavalle vuosiluokalle. Yhdeksännellä vuosiluokalla oppilas luetaan asianomaisen vuosiluokan oppilaaksi niin kauan kuin oppilas saa päättötodistuksen tai hän eroaa koulusta. Mahdollisuudesta suorittaa opinnoissa etenemisen esteenä oleva opintokokonaisuus erillisessä kokeessa sekä vuosiluokalle jäämisestä yleisen koulumenestyksen vuoksi on voimassa, mitä 1 ja 2 momentissa säädetään.

13 § Arvioinnin suorittaja ja tieto arviointiperusteista

Oppilaan arvioinnista päättää kunkin oppiaineen tai opintokokonaisuuden osalta oppilaan opettaja, tai jos opettajia on useita, opettajat yhdessä. Käyttäytymisen arvioi oppilaan opettaja, tai jos opettajia on useita, opettajat yhdessä.

Vuosiluokalle jättämisestä päättävät rehtori ja oppilaan opettajat yhdessä.

Oppilaalla ja tämän huoltajalla on oikeus saada tieto arviointiperusteista ja niiden soveltamisesta oppilaan arviointiin.

Opetushallituksen www-sivuilla on lisäksi ohjeita oppilaan arviointiin www.oph.fi – > ohjeita oppilaan arviointiin:

http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/oppilaan_arviointi_ja_todistukset

Oppilas, jolla on *joltakin osin ennestään olevan perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot ja taidot*, voidaan ilman psykologin lausuntoa siirtää vuosiluokkiin sitomattomaan opetukseen. Tämä antaa joustoa opetussuunnitelmaan. Oppilaalle laaditaan oma opinto-ohjelma, jossa on määritelty sisällöt ja tavoitteet erikseen. Arviointi on yksilöllinen liittyen omiin opintokokonaisuuksiin ja peilaten oppilaan opinto-ohjelmassa mainittuihin tavoitteisiin ja sisältöihin.

Oppilaan siirtymisestä vuosiluokkiin sitomattomaan opetukseen tarvitaan rehtorin hallinnollinen päätös. Päätös voi olla myös tilapäinen. Tällöin oppilas voi jatkaa seuraavalle vuosiluokalle, kun hänellä on siihen kaikissa oppiaineissa riittävät taidot. Ennen päätöksen tekemistä oppilasta ja hänen huoltajiaan kuullaan kirjallisesti.

Perusopetuksen opetussuunnitelman 8. luku käsittelee oppilaan arviointia.

http://opspro.peda.net/keuruu/viewer.php3?DB=keuruuperusops&mode=2&document_id=131